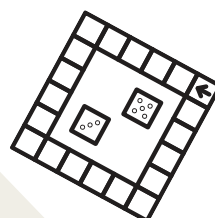

Maj 2025

BØRNS BEHOV I KRISER

En kortlægning af det danske kriseberedskab

INDHOLDSFORTEGNELSE

Forord	3
Resumé	4
Del 1: Organisering af det danske beredskab	8
Del 2: Børns plads i beredskabet	19
Del 3: Børns behov i forbindelse med kriser	25
Del 4: Risikoscenarier og børns perspektiver i dem	36
Del 5: Gode praksiseksempler på at møde børns behov i kriser	45
Del 6: Sådan kan børn blive tænkt ind i det danske kriseberedskab	52
Red Barnet anbefaler	60
Metode	62
Litteraturliste	66

FORORD

Vi lever i en urolig tid. Krige, klimaskabte katastrofer og global politisk usikkerhed er rykket tættere på vores hverdag og fylder mere og mere i vores bevidsthed, i mediebilledet generelt og på sociale medier.

Politisk er der stort fokus på at opruste og sikre det nationale beredskab i Danmark, og vi er blandt andet blevet bedt om at oprette egne hjemmeberedskaber. De kriser, der før syntes fjerne, er rykket helt ind i vores stuer, køkkener og kælderrum. Den nye virkelighed skaber bekymring hos mange. Både børn og voksne.

Som børnerettighedsorganisation er Red Barnets fokus altid på børnene. Vi skal lytte til deres stemmer og se deres behov, så vi som samfund er parate til at gribe dem og skabe tryghed omkring dem – også i krisetider. Fra vores mangeårige arbejde i verdens brændpunkter ved vi, at det er helt afgørende, at et samfund er rustet til opgaven og har de rette planer på plads.

Et stærkt kriseberedskab har fokus på børn

Derfor har vi med finansiering fra den uddelende forening Østifterne undersøgt opbygningen af det danske beredskab og kortlagt de steder, hvor der bliver taget hensyn til børn før, under og efter en krise.

I det arbejde er det blevet tydeligt, at børn som særlig målgruppe stort set er fraværende i de forskellige dele af det danske kriseberedskab.

Det vil Red Barnet og Østifterne gerne bidrage til at ændre på.

Med denne kortlægning tager vi udgangspunkt i vores viden og ekspertise om børn og deres behov og reaktioner før og under kriser. Vi ser på organiseringen af beredskabet og på, hvad der forhindrer børneperspektivet i at få plads. I forlængelse af det præsenterer vi en række anbefalinger og peger på de muligheder, vi ser for at lykkes med konsekvent at indtænke børn i det danske beredskab. Vores fokus er på alle børn – men vi har også et særligt øje på børn, der vokser op i familier i udsatte positioner. For kriser rammer socialt skævt, og det er en vigtig opmærksomhed at trække med ind i planlægningen.

I kølvandet på denne kortlægning og anbefalingerne vil vi gerne invitere det danske beredskab, politikere og andre relevante samfundsaktører til et samarbejde om at sikre børn en plads i alle dele af vores beredskab og krisehåndteringsplaner i Danmark.

Sammen kan vi skabe tryghed, håb og handlekraft hos børn i en urolig tid.

Tak for hjælp til at kvalificere kortlægningen til Siri Munch Schröder (journalist med særlig viden om forsvars-, geo- og sikkerhedspolitik), Ole Kristensen (tidligere politiinspektør i Dansk Politi med omfattende erfaring med krisestyring fra forskellige krisestabe og NOST og Lene Sandberg (lektor på KP's risiko- og katastrofemanageruddannelse) samt alle, der har bidraget ved at stille op til interviews.

RESUMÉ

Organisering af det danske beredskab

Det danske kriseberedskab er relativt komplekst organiseret, og ansvaret for beredskabet er fordelt mellem kommunerne, regionerne og staten. Sektoransvarsprincippet indebærer for eksempel, at de fagligheder og instanser, der har ansvaret for et område til daglig, også har det under en krise, mens nærhedsprincippet betyder, at beredskabsopgaven skal løses så tæt på borgeren som muligt. Det stiller store krav til koordinering og videndeling, ikke mindst hvis man vil tænke børn konsekvent ind som en selvstændig målgruppe.

Børns plads i beredskabet

Kortlægningen viser, at børn som selvstændig målgruppe er stort set fraværende i det danske kriseberedskab. Det gælder i de generelle kommunale beredskabsplaner og de helt overordnede, statslige. En forklaring kan være, at ansvaret for børn ikke hører til ét sted, og at der ikke er en overordnet myndighed med mandat til at stille krav om, at kriseberedskaber skal tage højde for børns behov. Samtidig har det danske beredskab historisk set været orienteret mod at håndtere den akutte hændelse hurtigt og effektivt og med afsæt i et systemperspektiv. Det nye risikobillede kræver et blik for borgernes, herunder børns, behov før, under og efter en krise.

Børns behov i forbindelse med kriser

Børn reagerer meget forskelligt og har meget forskellige forudsætninger for at håndtere kriser. Samtidig har kriser og katastrofer en social slagside, som både handler om økonomiske og sociale ressourcer. Det betyder, at børn i udsatte positioner kan blive ramt hårdere af kriser. Det er derfor vigtigt i kriseberedskaber at tage højde for børn i familier i udsatte positioner.

Mange børn er bekymrede for det mere alvorlige trussels- og risikobillede, der præger nyheder, sociale medier og samtaler i denne tid. Derfor er det nødvendigt med alderssvarende information og trykke voksne, der kan tale med børn om deres bekymringer.

Det er muligt at forebygge langvarige negative effekter af kriser gennem psykosocial støtte. Civilsamfundet kan med fordel spille en rolle både i risikoforebyggelse og -forberedelse.

Risikoscenarier

Med udgangspunkt i seks sandsynlige risiko- og beredskabsscenarier bliver det tydeligt, at børn har nogle særlige behov både før, under og efter krisesituationer. De seks scenarier viser, at der er behov for at have et særligt blik for børn – herunder børn i udsatte positioner – i alle dele af kriseberedskaberne.

Praksiseksempler

Gode praksiseksempler viser, hvordan der kan arbejdes med at sikre børns behov. For eksempel ved at undervise børn i beredskab, kommunikere direkte til børn om og i kriser, styrke kompetencer i forhold til psykisk førstehjælp hos både børn og voksne eller engagere civilsamfundet i netværk, der kan træde til i kriser.

Sådan møder vi bedst børns behov i en krise

Der er mange muligheder for at inddrage børn og styrke deres tilstedeværelse i det danske kriseberedskab og herigennem understøtte, at deres behov bliver varetaget både aktuelt og på længere sigt. Hvis flere – også børn – lærer psykisk førstehjælp, og hvis vi for eksempel inddrager børn i planlægningen af og formidling om kriser, kan børns oplevelse af tryghed øges. Der er interessante perspektiver i særligt den finske 'whole of society'-tilgang, hvor også civilsamfundet kan spille en central rolle i at hjælpe og støtte børn før, under og efter kriser.

Red Barnet anbefaler

På baggrund af kortlægningen præsenterer vi en række anbefalinger til det videre arbejde med udviklingen af det danske kriseberedskab med et stærkt og konsekvent fokus på børns særlige behov og rettigheder.

Det fokus er fuldstændig afgørende, hvis vi vil en verden, hvor børn ikke bare overlever. Børn skal leve. Føle sig trygge, udvikle sig fysisk og mentalt, lege og lære. De skal opleve, at vi som samfund lytter til dem og tager dem alvorligt, og at de kan bidrage til den verden, de er en del af. For det har de ret til og det styrker deres trivsel og handlekraft. Også i en urolig tid.

Den verden vil Red Barnet.

Derfor bringer vi vores erfaringer fra verdens kriser og vores børnefaglige ekspertise med ind i beredskabsarbejdet i Danmark og kommer med følgende anbefalinger:

- At der udvikles alderssvarende kommunikation om kriser og beredskab til børn sammen med kommunikation rettet mod forældrene, så de bliver styrket i at skabe tryghed for sig selv og deres børn
- At der tilvejebringes mere viden om børns oplevelser af kriser og det aktuelle trusselsbillede i Danmark
- At der tilvejebringes mere viden om anbringelsessteders kriseberedskab
- At der udvikles principper og eksempler på god praksis for, hvordan beredskabsplaner kan imødekomme børns rettigheder og behov
- At der fast er børnefaglig ekspertise til stede i centrale krisekoordinerende organer
- At der skabes en struktur, som sikrer, at myndigheder og civilsamfund samarbejder om at skabe et sikkerhedsnet under børn i udsatte positioner
- At der sikres systematisk opøgende støtte til børn og familier efter voldsomme krise- og katastrofemændelser
- At flere - både børn og voksne - lærer psykisk førstehjælp
- At styrke opmærksomheden på det, børn møder online

Kortlægningen bygger på følgende datagrundlag:

”

Vi skal gøre mere for at styrke kommunikationen med og inddragelsen af børn og unge. Det er godt, at Red Barnet med kortlægningen kommer med et bud på udfordringerne og deres forslag til, hvordan vi kan gøre det bedre.”

Torsten Schack Pedersen, minister for samfundssikkerhed og beredskab

”

Østifterne støtter trivsel og omtanke. Vi tror på at ingen skal stå alene, når krisen rammer - mindst af alt børnene. Derfor støtter vi denne kortlægning af det danske kriseberedskab med særligt fokus på børns behov og rettigheder. For vi skal tænke os godt om, når vi planlægger fremtidens kriseberedskab. Og vi skal i særlig grad indtænke dem, vi skal passe allerbedst på, nemlig børnene”.

Laura Thatt, Projektchef, Østifterne

”

Det er en del af Red Barnets DNA at hjælpe børn i kriser og katastrofer - både internationalt og i Danmark. Vi må aldrig gå på kompromis med børns ret til omsorg og beskyttelse. Derfor er det vigtigt, at vi får øget fokus på, hvordan børns behov imødekommes bedst i det danske beredskab. Jeg håber, at denne kortlægning bliver et vigtigt bidrag til den dagsorden”.

Johanne Schmidt-Nielsen, generalsekretær, Red Barnet

DEL 1

ORGANISERING AF DET DANSKE BEREDSKAB

I denne første del af kortlægningen beskrives først kort, hvad en krise er. Herefter følger en beskrivelse af det danske beredskabs organisering med fokus på, hvem der har ansvar for hvad, når krisen rammer.

HVAD ER EN KRISE?

En krise er en negativ hændelse, der typisk opstår brat og uden varsel. Det er større ulykker og katastrofer, som ikke alene kan håndteres med de daglige ressourcer og rutiner.

Kortlægningen her fokuserer især på den type af kriser, der rammer større dele af befolkningen direkte. Det kan være en oversvømmelse, der påvirker et større lokalområde. Et cyberangreb, der stopper elforsyningen i en hel landsdel. Et skoleskyderi, der får stor psykologisk betydning for mange, selvom det finder sted i et afgrænset lokalområde.

Krisestyring og krisehåndtering har grundlæggende til formål at genetablere kristiske samfunds-funktioner og samtidig genskabe trygheden i befolkningen så hurtigt som muligt.

Der er mange måder at definere en krises sammensætning på. En overskuelig måde er med Coppolas krisehåndteringscyklus, der beskriver fire faser.¹ De to første faser ligger før krisen indtræffer, den tredje er under selve krisen, og den fjerde er efter krisen.

1. Forebyggelse (mitigation)

Før en krise er der fokus på at minimere de skader, den kan trække med sig. Hvor er risici? Og hvordan kan skaderne forebygges? Det kan være med bygningsreguleringer, miljø-beskyttelsesstrategier og offentlig uddannelse.

2. Beredskab (preparation)

Det er stadig før krisen, og her er fokus på at gøre klar til en mulig katastrofe. Det kan være med beredskabsplaner, nødplaner, træningsøvelser og opbygning af ressourcer.

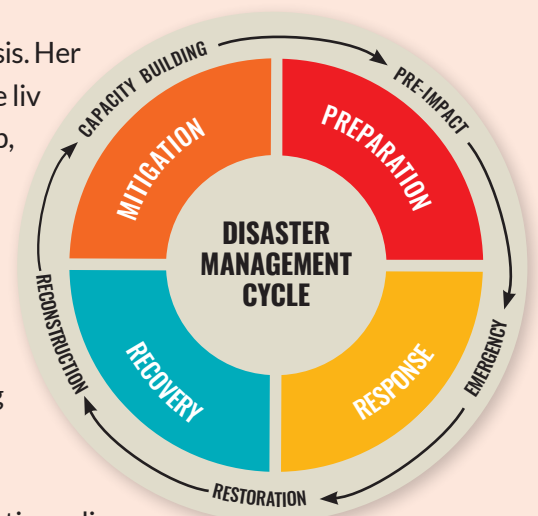
3. Respons (response)

Nu sker katastrofen, og beredskabsplanerne aktiveres i praksis. Her er det afgørende at reagere hurtigt og effektivt for at redde liv og minimere skader. Det kan være med akut medicinsk hjælp, redningsoperationer og levering af nødforsyninger. Det er også her, man sætter ind med akut psykologisk bistand.

4. Genopbygning (recovery)

Efter den umiddelbare krise er håndteret, begynder genopbygningsfasen. Målet her er at genoprette samfundet og give psykosocial støtte til de berørte.

Som figurens cirkelform illustrerer, er krisehåndtering en kontinuerlig proces: bedst mulig forberedelse, effektiv håndtering, genopbygning efter krisen og evaluering og læring til implementering i forberedelse, planlægning og håndtering af en ny krise.

¹Coppola (2015)

KOMMUNIKATION FØR, UNDER OG EFTER

Kommunikation spiller en vigtig rolle i krisehåndtering. Den er en del af både forberedelsen, krisehåndteringen og efterbearbejdningen. Kommunikation er en forudsætning for, at borgerne – i det omfang det er muligt – kan forberede sig på en krise, kan tage de nødvendige forholdsregler i en krisesituation og kan få oplysninger om, hvor de kan få hjælp efter en krise.

Eksempel på kriseforberedende kommunikation

De anbefalinger til hjemmeberedskabet, som alle voksne fik i deres e-boks i efteråret 2024.

Eksempel på kommunikation under en krise

Vejledning til borgere om, at de skal koge vandet i en periode med forurening af drikkevandet.

Eksempel på kommunikation efter en krise

Offentliggørelse af telefonnumre, som borgere, der oplevede skyderiet i Fields, kunne henvende sig til, hvis de ønskede krisehjælp efter hændelsen.

OPBYGNING AF DET **DANSKE KRISEBEREDSKAB**

Det følgende er en overordnet gennemgang af, hvad et beredskab er, og hvordan det er organiseret i Danmark for at vise, hvem der har ansvar for hvad.

Beredskabet og beredskabsloven

Ordet 'beredskab' kan pege i mange forskellige konkrete og overordnede retninger. Her i kortlægningen bliver ordet brugt bredt om alle typer af beredskaber, der kan blive aktiveret under kriser.

Overordnet set er et beredskab et samfunds samlede robusthed og evne til at komme igennem kriser. Det er et kludetæppe af de kapaciteter, samfundet kan trække på for at håndtere uforudsete hændelser og beskytte liv, sundhed, miljø, ejendom og samfundets grundlæggende funktioner. "De blå blink" som politi og brandvæsen er en væsentlig, men ikke udtømmende del af det danske beredskab. Myndigheder, virksomheder og borgere kan også blive en del af beredskabet under kriser, hvor de kan hjælpe de mennesker, der er blevet ramt af en ekstraordinær hændelse.

Det er Beredskabsloven,² der fastsætter rammerne for både det statslige og kommunale beredskab og frivillige beredskabsaktiviteter. Formålet med loven er at sikre en effektiv forebyggelse, planlægning og indsats ved ulykker og katastrofer. Loven pålægger kommunerne ansvaret for det daglige redningsberedskab med støtte og assistance fra det statslige og regionale beredskab. Staten har det overordnede strategiske og koordinerende ansvar, som blandt andet er underlagt sektoransvars- og nærhedsprincippet, der er en del af syv centrale principper for det danske kriseberedskab.³

- Sektoransvarsprincippet
- Lighedsprincippet
- Nærhedsprincippet
- Samarbejdsprincippet
- Handlingsprincippet
- Flexibilitetsprincippet
- Retningsprincippet

De syv principper er sideordnede. I denne kortlægning er der fokus på sektoransvarsprincippet og nærhedsprincippet. Det er dem, der er mest relevante at trække frem, når vi undersøger, hvordan børn kan indtænkes bedre i beredskabet.

²Retsinformation (2017)

³Beredskabsstyrelsen (2019)

Sektoransvarsprincippet betyder, at den myndighed, der har ansvaret for en opgave til daglig, også har ansvaret for opgaven i en krisesituation (før, under og efter krisen). Det vil sige, at hver sektor har ansvaret inden for hvert sit fagområde, så energisektoren for eksempel har ansvaret for at få genoprettet elforsyningen efter et strømnedbrud, og sundhedssektoren har ansvaret for håndteringen af et større sygdomsudbrud. Den enkelte sektor har ansvaret for at planlægge beredskabet.

Som eksempel på sektoransvarsprincippet ses hér Københavns Kommunes beskrivelse af forvaltningernes ansvarsområder i en krisesituation:

Forvaltningernes ansvarsområder

Økonomiforvaltningen er ansvarlig for koordineringen af kommunens samlede beredskab på tværs af forvaltningerne, samt for kriseledelsesplanen og kommunikationsplanen. Betjening af Borgerrepræsentationen, Økonomiudvalget og Overborgmesteren står forvaltningen ligeledes for, samt betjening af eksterne forsyningsleverandører af el og naturgas.

Socialforvaltningen har ansvaret for at hjælpe borgere med midlertidig indkvartering, genhusning, krisehjælp og anden social hjælp. Dette sker i samarbejde med Beskæftigelses- og Integrationsforvaltningen.

Børne- og Ungdomsforvaltningen er ansvarlig for hjælpe de enkelte institutioner under krisesituationen. Derudover skal de stille lokaler til rådighed for opsamling eller indkvartering af borgere.

Beskæftigelses- og Integrationsforvaltningen har ansvaret for midlertidig indkvartering, genhusning, krisehjælp og anden social hjælp. Dette sker i samarbejde med Socialforvaltningen.

Teknik- og Miljøforvaltningen varetager ud over det almindelige miljø-, sne- og stormberedskab myndighedsopgaven i forhold til forsyningsområderne vand, afløb, fjernvarme og bygas, herunder kontakten til Københavns Energi.

Kultur- og Fritidsforvaltningen har ansvar for at hjælpe de enheder, der hører under deres ressort. Eksempelvis at sikre oplysninger fra Folkeregistret, information til borgerne fra biblioteker, evakuering af eksempelvis idrætsområder og bevaring af kulturelle værdier.

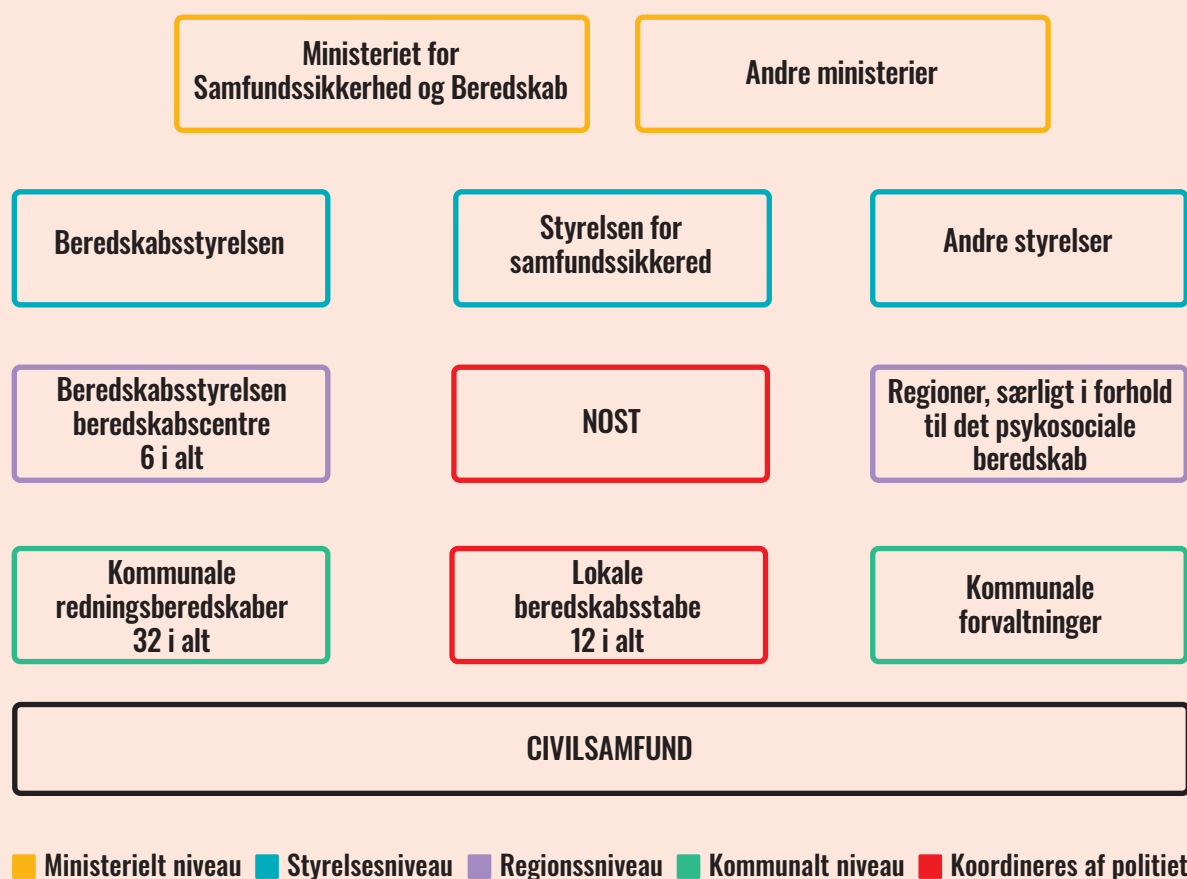
Sundheds- og Omsorgsforvaltningen har det overordnede ansvar for at aktivere hele sundhedsvæsenet, herunder sygehusberedskabet, beredskabet i den primære sundhedstjeneste, lægemiddelberedskabet og det kriseterapeutiske beredskab.

Nærhedsprincippet betyder, at beredskabsopgaverne skal løses så tæt på den enkelte borger som muligt. Samtidig skal det være den bedst egnede og mest relevante organisation, der håndterer specifikke problemer i en krise.⁴

⁴Københavns Kommune (2025)

Overblik over instanser i det danske beredskab

Figuren viser kompleksiteten og hierarkiet i beredskabet. Nost bliver aktiveret af større hændelser eller kriser. Det er besluttet, at ledelsen af Nost overgår fra Rigspolitiet til Styrelsen for Samfundssikkerhed.

Lovpligtige kommunale beredskaber

Kommunerne har ifølge beredskabsloven pligt til at udarbejde en beredskabsplan, som skal vedtages politisk i kommunalbestyrelsen mindst hver fjerde år. Planen skal tage udgangspunkt i lokale forhold og have fokus på, hvordan man kan forebygge, begrænse og afhjælpe ulykker i lokalområdet.⁵

I en konkret krisesituation styres kommunens indsats med udgangspunkt i beredskabsplanerne af kriseledelsen, som er kommunalbestyrelsen/det politiske niveau, og af krisestaben, som typisk er på embedsmandsniveau i form af forvaltningsdirektører.

⁵Retsinformation (2019)

Redningsberedskabet i praksis

Når en ulykke eller en katastrofe rammer et sted i Danmark, bliver det lokale kommunale redningsberedskab aktiveret. Redningsberedskabet er det, som mange i daglig tale kalder brandvæsenet. Dets opgave er at forebygge, begrænse og afhjælpe skader på personer, ejendom og miljøet ved ulykker og katastrofer. Det kan være brande, voldsomt vejr og akutte uheld.

Redningsberedskaberne står for mere end 98 procent af de såkaldt operative indsatser i Danmark, ofte i tæt samarbejde med politi, ambulanceberedskab og hospitaler for at sikre hurtig og effektiv respons på nødsituationer. Ved større hændelser vil det lokale redningsberedskab blive understøttet af Beredskabsstyrelsen.^{6 og 7}

I praksis har mange kommuner organiseret sig i beredskabsenheder, hvor flere kommuner går sammen om et fælles beredskab eller brandvæsen, som for eksempel Nordjyllands beredskab, der omfatter 11 nordjyske kommuner.

Beredskabsstyrelsen

Beredskabsstyrelsen kan blive tilkaldt for at supplere de kommunale redningsberedskaber, når der sker større, længerevarende eller mere mandskabskrævende hændelser. Det kan også være hændelser, der kræver specialudstyr.

Beredskabsstyrelsen rykker ud fra seks beredskabscentre placeret i Thisted, Herning, Haderslev, Næstved, Hedehusene og Allinge og kan indsættes over hele landet inden for en til to timer.

De lokale beredskabsstabe

Når der opstår hændelser, hvor enten størrelsen, varigheden, konsekvensen, antallet af involverede eller den geografiske udbredelse medfører, at dagligdagens beredskab ikke kan håndtere situationen, bliver et bagvedliggende beredskab aktiveret.

Løsningerne på den slags hændelser bliver koordineret i det, der kaldes den Lokale Beredskabsstab (LBS), som er organiseret under politiet. Der er en LBS i hver af landets 12 politikredse. I figuren ses de faste medlemmer i en LBS.

Faste medlemmer

- Politiet (LBS leder)
- Politiet (som sektor)
- Kommunalt brandvæsen
- Landsdelsregionen (Forsvaret)
- Regionens sundhedsberedskab
- Beredskabsstyrelsen

Udover de faste medlemmer kan der indkaldes ad hoc-medlemmer, der er relevante for løsningen af den specifikke opgave. Det kan være det lokale trafikselskab, hvis der er sket noget, der har konsekvenser for den offentlige trafik. Eller det kan være Fødevarestyrelsen – de blev for eksempel tilkaldt, da der var corona-smittede mink, og blev en del af de lokale beredskabsstabe i de politikredse, der stod med løsningen af opgaven. I LBS'en koordinerer man de enkelte sektors indsats i løsningen af hændelsen. Det sker altid inden for de syv centrale principper, som blev beskrevet tidligere, blandt andet sektoransvarsprincippet.

National operativ stab

Hvis en hændelse får et sådant omfang, at den skal håndteres nationalt, er der mulighed for at aktivere den Nationale Krisestyringsorganisation i form af Den Nationale Operative Stab (NOST).

NOST er i lighed med De Lokale Beredskabsstabe (LBS) et koordinationsforum. Også NOST består af en række faste medlemmer:

Faste medlemmer i NOST

- Rigspolitiet
- Beredskabsstyrelsen
- Værnsfælles Forsvarskommando
- Politiets Efterretningstjeneste
- Forsvarets Efterretningstjeneste
- Sundhedsstyrelsen
- Trafikstyrelsen
- Udenrigsministeriet

Som i LBS'erne har NOST også mulighed for at indkalde ad hoc-medlemmer, hvis faglighed er relevant og nødvendig for at løse den konkrete opgave.

Parallelt med NOST findes en krisekommunikationsstab – Det Centrale Operative kommunikationsberedskab (DCOK). I denne stab er der så vidt muligt deltagelse af en kommunikationsmedarbejder fra hver af de sektorer, som er repræsenteret i NOST. Staben er fysisk placeret tæt på NOST, og det giver mulighed for hurtig koordination af fælles kommunikation til befolkningen. De overordnede mål med krisekommunikationen er at oplyse, informere, berolige og vejlede.

Det psykosociale beredskab

Det psykosociale beredskab dækker over social assistance, krisestøtte og kriseterapi. Det er en del af det samlede sundhedsberedskab og bliver varetaget af regioner og kommuner i fællesskab. Civilsamfundsorganisationer bliver ofte inddraget i forbindelse med social assistance, for eksempel til at yde praktisk hjælp til nødstedte borgere.

I *bekendtgørelsen om planlægning af sundhedsberedskabet* står der, at både regioner og kommuner skal have et kriseterapeutisk beredskab. Håndteringsansvaret ligger hos regionerne, mens det bliver forventet, at kommunerne bistår med støttende og social indsats i den akutte fase og håndterer krisestøttende indsatser, når det er nødvendigt. Efter den akutte fase kan kommunerne bistå regionerne med at identificere og henvise borgere, der har behov for opfølgende kriseterapeutisk behandling.

Sundhedsstyrelsen har en rådgivende virksomhed i forhold til kommunalbestyrelser og regionsråd vedrørende sundhedsberedskabsplanlægning.

Fordeling af ansvar for opgavevaretagelse indenfor den psykosociale indsats.
Tillempet efter 'Planlægning af sundhedsberedskab – vejledning til regioner og kommuner' (2017)

	Den akutte fase	Den opfølgende fase
Regioner	Krisestøtte	Kriseterapi
Kommuner	Krisestøtte og social assistance	Henvisning til regionen

Nyt ministerium for samfundets beredskab

Den nye verdenssituation påvirker også sikkerhedssituationen. Regeringen har haft fokus på behovet for hurtig militær oprustning, som er iværksat med tilførsel af et større milliardbeløb til området.

Blandt andet på baggrund af ovennævnte blev der i august 2024 oprettet et nyt ministerium for at styrke det samlede danske beredskab: Ministeriet for Samfundssikkerhed og Beredskab (MSSB).

Det nye ministerium har to underliggende styrelser, som nu har ansvaret for det samlede statslige beredskab:⁸

Styrelsen for Samfundssikkerhed

Ansvarlig for rådgivning og kommunikation til myndigheder, virksomheder og borgere om forebyggelse og håndtering af de trusler, samfundet står over for. Også på cyber- og informationssikkerhedsområdet. Styrelsen står desuden for beredskabsplanlægning og koordination af den nationale krisestyring.

Beredskabsstyrelsen

Ansvarlig for håndteringen af større ulykker, kriser, katastrofer og andre hændelser, der udfordrer samfundets grundlæggende funktioner. Styrelsen har for eksempel ansvar for det statslige redningsberedskab og fører tilsyn med, rådgiver og assisterer de kommunale beredskaber. Beredskabsstyrelsen har også ansvaret for en række operative kapaciteter og beredskabskommunikation. Desuden sikkerhed og beredskab på havet.

Koordinering og håndtering af kriser vil dog stadig blive styret af de tidligere nævnte syv centrale principper.

Ny beredskabsaftale for 2025-2026

Den nye beredskabsaftale blev underskrevet i januar 2025, og løber et år frem. Aftalen har til formål at styrke beredskabets robusthed nu og her og give tilpasningsevne over for nye trusler som klimaforandringer, cyberangreb og pandemier. Konkret er der initiativer for 608 millioner kroner i aftalen. Der er varige initiativer for 183 millioner kroner årligt frem til 2033.

Et af dem er: **Styrket borgernær kommunikation og rådgivning.**

Som en del af beredskabsaftalen vil man styrke den borgernære og målrettede kommunikation før, under og efter krisen til blandt andre sårbare, ældre og børn. Samtidig vil man forbedre rådgivningen til kommuner, myndigheder og virksomheder om blandt andet beredskabsplanlægning.

Aftalepartierne er desuden enige om, at der skal nedsættes fora for erhvervslivet og for civilsamfundet. Der skal sættes gang i et analysearbejde om blandt andet civilbeskyttelse og samspillet mellem det statslige og de kommunale redningsberedskaber.⁹

⁸Ministeriet for Samfundssikkerhed og Beredskab (2025) b

⁹Ministeriet for Samfundssikkerhed og Beredskab (2025) a

DEL 1

OPSUMMERING

Det danske beredskab er relativt komplekst organiseret, og ansvaret for beredskabet er fordelt mellem kommunerne, regionerne og staten. Sektoransvarsprincippet medfører, at de fagligheder og instanser, der har ansvaret til daglig, også har det under en krise, mens nærhedsprincippet betyder, at beredskabsopgaven skal løses så tæt på borgeren som muligt.

Ved langt de fleste dagligdags ulykker og hændelser er det det nære, kommunale redningsberedskab i form af brandvæsenet, der er i spil. Men ved større hændelser eller kriser aktiveres Beredskabsstyrelsen, De Lokale Beredskabsstabe (LBS) og/eller National Operativ Stab (NOST).

DEL 2

BØRNS PLADS I BEREDSKABET

I dette kapitel udpeger vi de udfordringer, som organiseringen af det danske beredskab giver i forhold til hensynet til børn og deres behov i kriser.

Vi har særligt undersøgt kommunerne og deres beredskabsplaner, da kommunerne er tættest på borgerne og derfor i overensstemmelse med nærhedsprincippet ansvarlige for det nære beredskabsarbejde.

Børns rettigheder og vores forpligtelser til at beskytte dem i krisesituationer

Danmark er som udgangspunkt ikke juridisk forpligtet til at udarbejde beredskabsplaner med særligt fokus på børns beskyttelse i krisesituationer. Men vi har som land forpligtet os til at sikre børns liv, beskyttelse og omsorg. Det har vi blandt andet gennem nedenstående internationale traktater, der indeholder rettigheder, som også gælder for børn i krisesituationer, og derfor også bør danne grundlag for planlægningen af Danmarks kriseberedskab.

Den Europæiske Menneskerettighedskonvention (EMRK)

EMRK sikrer retten til liv, beskyttelse mod umenneskelig eller nedværdigende behandling samt retten til privatliv og familieliv. Staterne er forpligtet til at sikre, at disse rettigheder bliver opfyldt for både børn og voksne – også i krisesituationer.

FN's Verdenserklæring om Menneskerettigheder

Verdenserklæringen fastslår grundlæggende rettigheder som retten til liv, frihed og sikkerhed.

FN's Børnekonvention

Børnekonventionen fastslår børns rettigheder. Herunder retten til beskyttelse mod vold og omsorgssvigt, retten til sundhed, retten til rehabilitering efter overgreb eller omsorgssvigt og retten til at blive hørt. Danmark ratificerede konventionen i 1991. Det betyder, at dansk lovgivning skal være i overensstemmelse med konventionens artikler og blandt andet, at beredskabslovgivning og beredskabsplaner skal sikre børns rettigheder, samt at børns synspunkter og behov skal inddrages i udformningen af beredskabsplaner.

Den Europæiske Unions Charter om Grundlæggende Rettigheder

EU's charter sikrer en række rettigheder, herunder retten til frihed og sikkerhed samt respekt for privatliv og familieliv. Artikel 24 fastslår børns rettigheder og deres ret til beskyttelse og omsorg.

Ansvar for børns behov i kriser bor ikke et fast sted

Der er ikke en overordnet myndighed, som har umiddelbar kompetence til at stille krav til, at man skal tage særligt hensyn i en krisesituation til bestemte målgrupper som børn, ældre og mennesker med handicap eller psykisk sårbarhed.

Ansvar for børns beskyttelse og trivsel er fordelt ud på forældre, sundhedsmyndigheder, skoler, fritidsklubber, døgninstitutioner, politiet og brandvæsenet. Der er altså ikke ét sted eller ét isoleret ressortområde, hvor børn hører til. Det gør det svært at gennemskue, hvem der har ansvaret i en krisesituation udover forældrene.

Sektoransvarsprincippet, der blev beskrevet i del 1, har mange fordele, men modellen bliver udfordret, når der er behov for tværgående indsatser i forbindelse med en krise.

Børn er ikke tænkt ind i beredskabsplanlægningen

Kortlægningen viser, at det generelle billede på tværs af de forskellige aktørers overordnede beredskabsplanlægning er, at børns behov ikke er behandlet særskilt og systematisk. Det ses tydeligt i de overordnede vejledninger, som beredskabet læner sig op ad. Børn er for eksempel ikke nævnt i vejledningen fra Beredskabsstyrelsen til statslige, regionale og kommunale myndigheder samt offentligt ejede selskaber og institutioner og private virksomheder og organisationer.¹⁰ I vejledningen fra Sundhedsstyrelsen til regioner og kommuner om sundhedsberedskab er børn nævnt ganske kort i forbindelse med, at der skal inddrages medarbejdere fra børne- og ungdomspsykiatrien, hvis der er børn og/eller unge involveret i hændelsen, og at kommunerne skal forholde sig til, om børneinstitutioner er berørt.¹¹ I de lokale beredskabsstabe er der ikke faste medlemmer med børnefaglighed, men de kan være tilknyttet ad hoc, hvorfor et børnefokus vil være situations- og personafhængigt.

Undersøgelse af kommunernes beredskabsplaner

I det følgende behandles kommunale beredskabsplaner. Netop fordi det danske beredskab tager udgangspunkt i nærhedsprincippet, er det oplagt at undersøge børneperspektivet i kommunernes lovpligtige beredskabsplaner. Også her viser der sig et fravær af børneperspektiv i planlægning af beredskabet.

Vi har i forbindelse med kortlægningen gennemgået de generelle beredskabsplaner for 35 kommuner.¹² Børn er kun nævnt ganske få gange. Enten med henvisninger til delplaner under børne- og familieafdelingen eller i eksempler på forskellige krisesituationer. Det kan være, hvis et barn bliver væk eller omkommer på en kommunal matrikel. Skoler og dagtilbud bliver mest nævnt i forbindelse med brandsyn, brandforebyggelse og kurser inden for såkaldt PLOV (påbegyndte livsfarlige og voldelige hændelser). Familier er kun nævnt i én af de gennemgåede planer. Her er konteksten, at familier fra socialt belastede områder er en social faktor, der kan have betydning for beredskabet blandt andet i form af øget social uro.

De generelle beredskabsplaner er ikke rettet mod bestemte målgrupper

I uddybende interviews med kommuner svarede størstedelen, at deres generelle beredskabsplaner lægger sig op ad Beredskabsstyrelsens retningslinjer for krisestyring, herunder vejledningen til statslige, regionale og kommunale myndigheder til beredskabsplanlægning.¹³

Vejledningen behandler ikke bestemte samfundsgrupper og derfor heller ikke børn. Kommunerne forklarer også, at deres generelle beredskabsplan bliver udbygget med fagspecifikke delplaner for de forskellige områder i kommunerne, og at det er her, de mere scenariospecifikke indsatsplaner bliver udfoldet. Det kan for eksempel dreje sig om en plan på den enkelte

¹⁰Beredskabsstyrelsen (2025)a

¹¹Sundhedsstyrelsen (2023)

¹²Se metodeafsnit for nærmere forklaring af fremgangsmåden.

¹³Beredskabsstyrelsen (2022) a

skole for, hvordan man skal agere i tilfælde af et skoleskyderi. Kommunerne henviser i øvrigt til sektoransvarsprincippet og det faktum, at den enkelte forvaltning har ansvar for krisestyring, når en katastrofe eller ulykke rammer deres område.

De generelle kommunale beredskabsplaner og delplanerne er meget forskellige, både i længde og detaljeringsgrad. Delplanerne er meget forskellige i forhold til, hvilke områder og scenarier de dækker.

For eksempel har Børne- og Undervisningsministeriet udgivet en vejledning, der hedder 'Sikkerhed og kriseberedskab'.¹⁴ Den har Læsø Skole omsat i en lokal beredskabsplan for skoleskyderi, voldelige- og terrorlignende hændelser. Planen indeholder en risikovurdering for skolen samt et actioncard for en barrikaderingsplan.

Sektoransvaret og kommunernes beredskabsplaner

På grund af sektoransvarsprincippet er der ikke nødvendigvis én person, som har det overordnede, tværgående ansvar for kommunens kriseberedskab. I forbindelse med denne kortlægning blev sektoransvarsprincippets betydning i praksis tydeligt. Det var ofte vanskeligt at finde ud af, hvem der var den rette at tale med, og vi blev sendt frem og tilbage mellem forskellige chefer.

Når kriser sker i dagtilbud eller institutioner for anbragte børn, er det kommunale ansvar for børnene tydeligt, og der findes også specifikke (del)planer for en række situationer. De kan dog være organiseret meget forskelligt fra kommune til kommune. Der er derimod mindre klare procedurer, når kriser involverer børn uden for kommunens institutioner. Her er udgangspunktet, at det er familien (eller andre ansvarlige voksne, der hvor krisen opstår), der skal varetage børnenes behov.

Der er altså ikke en samlet, tværgående plan for, hvordan man sikrer børns behov i en krisesituation, og krisestyring er ofte stærkt personafhængig. Det er en potentiel sårbarhed i det nuværende system, hvor børns behov for støtte og hjælp i kriser kan risikere at blive overset.

Du skal være opmærksom på at skelne imellem, hvor det er, kriser opstår. Vi har som kommune ansvar for vores børn og unge, når de er i vores hænder, under vores tag, i vores dagtimer. Vi har ansvar for deres sikkerhed, deres ve og vel, når de er i skole, i dagtilbud eller i deres specialtilbud, eller hvor de må være. Der har vi et ansvar for dem. Når de har fri for skole og går hen i centeret, er de ikke længere vores ansvar.”

Kommunal repræsentant

¹⁴Styrelsen for Undervisning og Kvalitet (2024)

Kommunernes psykosociale beredskab

Kommunerne er lovmæssigt forpligtede til at have et sundhedsberedskab, der også omfatter en psykosocial indsats. Disse er meget forskellige. Ifølge en undersøgelse fra Københavns Professionshøjskole er nogle af planerne meget nuancerede og detaljerede, mens andre er mangelfulde.¹⁵ Det er også forskelligt, hvordan de forholder sig til børn, og vejledningen fra Sundhedsstyrelsen lægger kun i meget begrænset grad op til at forholde sig til børn og kun i relation til dagtilbud.¹⁶

Interviews peger på, at de fleste kommuner har psykologbistand, de kan stille til rådighed, hvis børn er involveret i en krise. Det kan ske ved, at kommunens krisestab aktiverer et psykologteam af krisepsykologer, der kan tilbyde samtaler og støtte til de berørte børn og deres familier. Det kan inkludere både umiddelbare kriseinterventioner og længerevarende psykologisk støtte, afhængig af situationens omfang og påvirkning. Et andet konkret eksempel er, at nogle kommuner er gået sammen om at opstarte et krisestøtte-beredskab, hvor kommunale ansatte bidrager med omsorg og støtte på evalueringscentre, hvis de oprettes i forbindelse med alvorlige hændelser. Heri er også indtænkt omsorg for og legetøj til børn, og det lokale juniorbrandkorps kan aktiveres til at gennemføre legeaktiviteter for evakuerede børn.

Opsamling på kommunernes beredskab

På baggrund af vores gennemgang af beredskabsplaner og interviews kan vi konkludere, at børn ikke systematisk er tænkt ind i de generelle beredskabsplaner, og at der ikke er specifikke procedurer eller overordnede principper for, hvordan man generelt håndterer børns behov i krisesituationer. Der er dog flere eksempler på, at børn er tænkt ind i kommunernes delplaner med forskellige retningslinjer.

Beredskabet er i dag i relativt høj grad situations- og personafhængigt, for det er op til den enkelte krisestab at vurdere situationen og kontakte de relevante aktører. Krisestabens medlemmer er beskrevet i de generelle beredskabsplaner. I de fleste af de gennemgåede kommuner er der ikke faste medlemmer fra børneområdet, men i stedet er det beskrevet som "relevante medlemmer af direktionen/chefgruppe" og eventuelt, at det afhænger af den specifikke hændelse. I andre kommuner er der en forvaltningschef på børneområdet, som er fast medlem i krisestaben, typisk hvis hele direktionen er medlem. I alle kommuner er der ad hoc medlemmer.

Beredskabsstyrelsen har på baggrund af sektoransvarsprincippet ikke mandat til at pålægge kommunerne at tage højde for børn i deres beredskabsplaner, og kommuner ser på nuværende tidspunkt ikke ud til systematisk at gøre det af sig selv. Det kan skyldes en kombination af manglende lovkrav, manglende ressourcetilførsel til området og/eller manglende erfaring med at inddrage børns synspunkter og behov i udformningen af beredskabsplaner.

¹⁵Københavns Professionshøjskole (2021)

¹⁶Sundhedsstyrelsen (2023)

DEL 2

OPSUMMERING

Kortlægningen har vist, at børn som selvstændig målgruppe for nuværende er stort set fraværende i det danske kriseberedskab. Det gælder både i de generelle kommunale beredskabsplaner og de helt overordnede, statslige. En forklaring kan være, at ansvaret for børn ikke hører til ét sted, og at der ikke er en overordnet myndighed med mandat til at stille krav om, at kriseberedskaber skal tage højde for børns behov.

Samtidig har det danske beredskab historisk set været orienteret mod at håndtere den akutte hændelse hurtigt og effektivt og med afsæt i et systemperspektiv. Det nye risikobillede kræver et blik for borgernes, herunder børns, behov før, under og efter en krise.

Kommunerne er tættest på borgerne og har derfor ansvaret for det nære beredskabsarbejde. Men heller ikke hos kommunerne er børns behov indarbejdet systematisk, og der er ikke specifikke procedurer eller overordnede principper for, hvordan kommuner bør håndtere børns behov i krisesituationer.

DEL 3

BØRNS BEHOV I FORBINDELSE MED KRISER

Store kriser i samfundet rammer hele befolkningen. Men forskellen på børn og voksne er, at børn ikke har samme mulighed for at tage vare på egne interesser og få indflydelse på de ting, der sker omkring dem. De er måske hverken kognitivt, følelsesmæssigt, socialt eller udviklingsmæssigt i stand til at overskue en situation og dens mulige konsekvenser og farer. Børn har heller ikke erfaringer eller viden fra lignende situationer at trække på. Derfor er de afhængige af hjælp og støtte fra deres forældre, nærmeste omsorgspersoner og de ansvarlige myndigheder.

Kriser kan også ramme børn fysisk hårdere end voksne. De er for eksempel mere skrøbelige i forhold til både hedebløder og kulde. Helt lavpraktisk kan de have brug for bleer og modernælkserstatning. De kan være ude af stand til selv at sørge for mad og andre basale fornødenheder. Psykologisk har børn brug for at blive beroliget og få forklaret, hvad der foregår på et niveau, de forstår.

I dette kapitel kortlægges forskellige aspekter af børns behov i forbindelse med kriser. Vi sætter fokus på børns reaktioner i både aldersperspektiv og i et socialt perspektiv og berører betydningen af kommunikation og psykosocial støtte.

BØRNS REAKTIONER PÅ KRISER

Det er væsentligt at forstå de almindelige krisereaktioner hos børn, unge og voksne for, at vi som samfund kan yde den relevante støtte. Vi ved, at kriser og katastrofer i nogle tilfælde kan medføre voldsomme og langvarige posttraumatiske reaktioner, der sænker livskvaliteten og kan føre til langvarig mistrivsel.

Når det gælder børn, kan kriser og traumer påvirke og forstyrre den naturlige udvikling. Især hvis de oplever tab af nære voksne, flere begivenheder på kort tid eller direkte trusler på livet.

Symptomerne på en krisereaktion er som regel forbundet med en øget stressreaktion, altså et nervesystem i overaktivitet, også efter at faren er drevet over. Hos mennesker i alle aldre kan det være svært at have kontrol over sine følelser og reaktioner, og måske endda benævne og forstå dem. Generelle og meget udbredte reaktioner hos børn kan være søvnforstyrrelser, tilbagevenden til tidligere udviklingsstadier, separationsangst eller koncentrationsbesvær. Andre almindelige krisereaktioner hos børn, som kan hindre trivsel, kan for eksempel være frygt for, at det skal ske igen, eller at truslen kommer tættere på. Det kan også være frustration over ikke at kunne forstå og påvirke, hvad der sker, og tomhed eller isolation. Reaktionerne er afhængige af mange forskellige faktorer, og alder er en af dem. Hvis børn ikke får tilstrækkelig støtte til at komme sig oven på en krise, kan eftervirkningerne vare ind i voksenlivet.

Krisereaktioner er almindelige og en helt forventelig reaktion fra børn og voksne. Krisereaktioner strækker sig gerne fra de første timer, hvor der ofte er tale om lammelse, forvirring og intense følelser. En reaktion på en kritisk hændelse fører ikke nødvendigvis til et psykologisk traume.

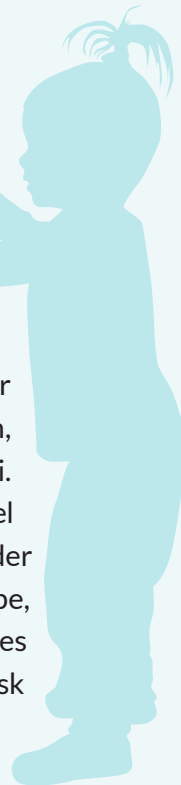
Krisereaktioner i et aldersperspektiv

Børn 0-3 år

De alleryngste børn reagerer mest på forandringer i deres nære dagligdag, og på hvis deres forældre eller andre omsorgspersoner ændrer adfærd. Adskillelse fra de nære voksne er det mest dramatiske, der kan ske for et lille barn. Det er vigtigt med fysisk nærhed og trygge rammer. I de første leveår udvikles sproget, og det er derfor svært for barnet at genkende og formidle sine følelser sprogligt. Det er også svært at forklare årsagssammenhænge og tale om fremtiden. Små børn vil typisk græde mere og være mere irritable, bange eller krævende end normalt. Måske ændrer de spise- eller søvn mønstre og har svært ved at koncentrere sig. Et barn kan også reagere på den traumatiske begivenhed ved at lege mindre, mere aggressivt eller ved at lege med krisens begivenhed som omdrejningspunkt. Men typisk vil det lille barn "klæbe" mere til de voksne og blive urolig, hvis for eksempel den voksne går ud af rummet.

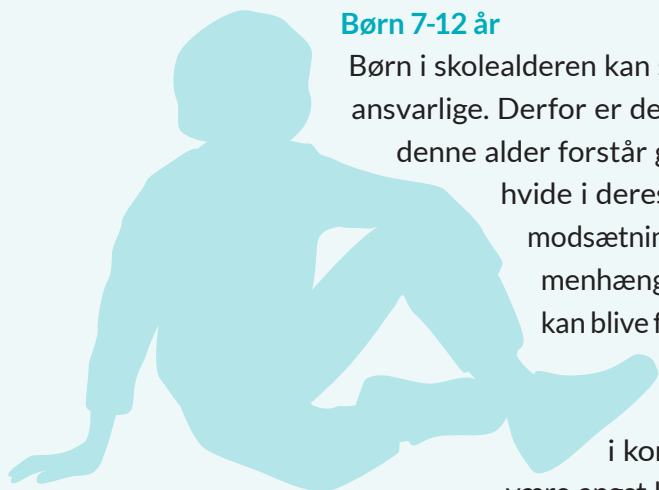
Børn 3-6 år

På dette tidspunkt begynder børn at tilegne sig sprog og forstå enkle årsags-sammenhænge. Evnen til logisk tænkning er stadig umoden, og børn i denne alder "fylder huller ud". Det betyder, at de forestiller sig, hvordan tingene hænger sammen, eller hvad en eventuel fare består i ud fra deres egne begrænsede erfaringer og fantasi. Evnen til følelsesregulering er stadig umoden, og frygt kan tage overhånd. For eksempel kan børn i denne alder være meget nervøse for, at ulykker og traumatiske begivenheder sker igen. Børn i denne alder tænker stadig konkret og kan have svært ved at begribe, at information kan være falsk eller overdrevet. De kan også blive overvældede af deres erindringer, som kan være skræmmende. Børn i denne alder er ofte præget af "magisk tænkning" eller overtroisk tænkning. For eksempel kan barnet tro, at en begivenhed skete, fordi barnet tænkte eller gjorde noget, som slet ikke er relateret til de faktiske hændelser. Mavepine er et meget almindeligt udtryk for bekymring eller overvældelse hos denne aldersgruppe.

Børn 7-12 år

Børn i skolealderen kan stadig have rester af magisk tænkning og føle sig meget ansvarlige. Derfor er det vigtigt at være opmærksom på skyld og skam. Børn i denne alder forstår grundlæggende logik og kausalitet, men kan være sort/hvide i deres tænkning. De er stadig tilbøjelige til at tænke i enkle modsætninger som godt versus ondt. Nuancer og komplicerede sammenhænge kan være svære at forstå, og en del børn i denne alder kan blive forvirrede over begivenheder. De kan også være følsomme for forandringer. Børn i denne alder har et bredt repertoire af reaktioner. Nogle bliver irritable og kan komme i konflikt, hvor andre trækker sig og bliver triste. Der kan være angst bag både aggression og social tilbagetrækning. Begivenheden kan også påvirke barnets koncentration og hukommelse negativt og sætte sig som psykosomatiske symptomer som hoved- og mavepine. Mange børn i denne aldersgruppe følger med i nyhedsstrømmen via sociale medier, hvor de kan få voldsom og uhensigtsmæssig information, som de ser alene.

Børn 13-17 år

Den kognitive udvikling hos teenagere gør dem i stand til at se verden mere nuanceret, og derfor er de i stand til at se begivenheden fra både eget og andres perspektiv. Det kan medføre tristhed og medfølelse med andre. Mange vil give udtryk for, at de gerne vil hjælpe til og have en rolle. Det er både et udtryk for social kompetence, og at det at gøre noget kan give en følelse af kontrol og mestring. Andre holder måske en følelsesmæssig distance og "lukker ned". Uanset reaktionen er det vigtigt at huske, at en krisebegivenhed er overvældende og forvirrende. Chokket fra en kritisk begivenhed kan komme til udtryk i rastløshed og en højere grad af risikoadfærd som aggression, misbrug af alkohol eller stoffer, selvskade eller trang til at opsøge farlige situationer. Teenagere kan lide af flashbacks og undgåelsesadfærd i forhold til steder og ting, der minder dem om den traumatiske begivenhed. Den traumatiske begivenhed kan få negativ indflydelse på teenagerens livssyn og verdensbillede og udløse følelser af mistillid til voksne eller myndighederne, håbløshed og manglende tro på fremtiden. Teenagere vil formentlig få meget af deres information fra sociale medier, hvor stærke meninger ofte spredt sig hurtigt.

Krisen er her allerede, når så mange børn går rundt og er så bekymrede."

Pernille Spitz, Red Barnet

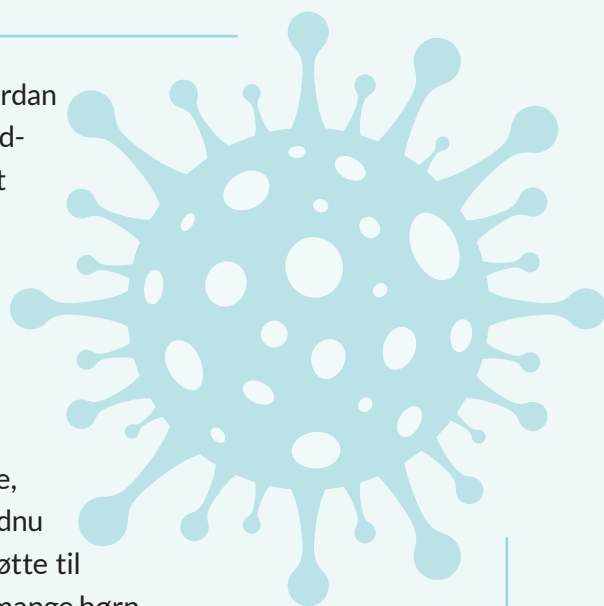
Ulighed flytter med ind i krisesituationerne

Kriser og katastrofer har en social slagside, som både handler om økonomiske og sociale ressourcer. Personer, der befinder sig i en udsat position, for eksempel på grund af fattigdom, psykisk sårbarhed eller sygdom, kan være mere udsatte i forbindelse med kriser. I nogle tilfælde kan krisen være netop dét, der skubber en i forvejen presset familie ud over kanten. Det kan handle om dårlig økonomi, der kan have konsekvenser for mulighederne for eksempel for at preppe og forberede sig på kriser. Om manglende mentalt overskud eller psykisk sårbarhed, der påvirker evnen til at navigere i ukendte og utrygge situationer. Eller om sprogbarrierer, som står i vejen for at kunne forstå og omsætte anvisninger fra myndigheder. Manglende netværk og social isolation kan være en betydelig ulempe i en krisesituation. For kommunikation borgere imellem, og hvordan man deler informationer i sit netværk, har meget stor indflydelse på, hvordan man håndterer situationen. Hvis ens netværk er spinkelt, er der større risiko for, at man ikke modtager vigtig information i en krisesituation.¹⁷

Mange forskellige ting og individuelle situationer kan hindre, at man forbereder sig på kriser og kommer godt igennem en krisesituation. Det er derfor vigtigt i kriseberedskaber at tage højde for børn i familier i udsatte positioner.

Under Corona-nedlukningen så vi mange eksempler på, hvordan en krise, som rammer hele samfundet, kan være særligt udfordrende for familier i udsatte positioner. Det blev blandt andet tydeligt igennem Partnerskabet om Udsatte Børn og Unge under Covid (PUUC), nedsat af Folketingets partier og bestående af en lang række aktører fra forskellige sektorer, som identificerede udfordringer og løsninger for børn i udsatte positioner.

For eksempel var hjemmeskole en udfordring for mange, men for flere børn i udsatte positioner blev skolegangen endnu mere påvirket af begrænsede muligheder i forhold til støtte til lektier og adgang til computer, internet og i familier med mange børn og lidt plads et stille sted at sidde. Nedlukningerne samlede i mange tilfælde familier omkring spisebordet, men for familier, der levede under og eller omkring lavindkomstgrænsen, betød det, at pengene slet ikke slog til, når børnene pludselig skulle spise alle måltider hjemme. Også netværk havde betydning. Familier i udsatte positioner har ofte et spinkelt netværk. Under Corona blev mange børn i udsatte positioner meget isolerede og mærkede ensomheden endnu hårdere end andre børn. Også børn, der var anbragt, blev isolerede med de relativt få andre børn på deres anbringelsessted.

¹⁷Blom Andersen, Julsgaard Kristensen og Siewertsen (2022)

Grupper af børn, der er særligt udsatte i en krisesituation

Børn, der lever i fattigdom

Når en familie lever i økonomisk fattigdom, følger der ofte manglende mentalt overskud med. Der kan også mangle ressourcer i form af netværk. Disse familier er ofte i forvejen bekymrede for deres fremtid, og forældrene kan være prægede af stress og overbelastning. Når man bekymrer sig om, hvordan man skal få mad på bordet eller få råd til den medicin, lægen har ordineret, kan det være helt uoverskueligt for eksempel at skulle opbygge et hjemmeberedskab. Krisen kan derfor ramme hårdere, og det går også ud over børnene.

Børn med flygtningebaggrund

Denne gruppe af børn og deres forældre kan have oplevelser med krig, flugt og katastrofer med sig i bagagen sammen med de traumer, der følger med. Derudover kan sproglige og kulturelle forskelle være en barriere for, at forældrene følger med i nyhedsbilledet og myndighedernes anvisninger. På den måde får forældrene svært ved at støtte børnene.

Børn, der lever med vold

En krisesituation øger stressniveauet i en familie, og forekomsten af vold i hjemmet stiger i krisetider. Det kan både være vold mellem forældrene og vold mod børnene. I perioder med nedlukning, som den vi oplevede under Corona, har børn ikke den sædvanlige daglige kontakt til dagtilbud eller skole, og det forhindrer fagpersoner i at opdage tegn på vold. Samtidig mangler børnene ofte en voksen uden for familien at betro sig til.

Børn med funktionsnedsættelser

Funktionsnedsættelser kan være alt fra fysiske handicaps til udviklingsforstyrrelser (for eksempel ADHD og autisme) og mental retardering. Fælles for denne gruppe af børn er, at de er mere afhængige af hjælp og støtte fra voksne end andre børn. De kan have behov for hjælpemidler eller rammer for dagligdagen, som kan være svære at opretholde i en krisesituation. Forældre til børn med funktionsnedsættelser er ofte i forvejen overbelastede, og en krise kan være det, der får bægeret til at flyde over.

Børn med psykisk sårbare forældre

Når forældre er psykisk sårbare, kan det handle om psykisk sygdom, traumatisering, stress eller andre former for psykosociale belastningsreaktioner, der gør, at de ikke har det samme overskud som andre forældre. Måske hænger familielivet kun lige akkurat sammen til daglig. Så kan en krise være dét, der udløser angst, depression, stress, misbrug eller andet, som kan stå i vejen for at klare forældrerollen.

Hvem har ansvar for børnene?

Som beskrevet i del 2 om børneperspektivet i beredskaber hører ansvaret for børn ikke til ét sted, og det gør det svært at gennemskue, hvem der ansvaret for børn i krisesituationer. Del 3 har vist, at børn i udsatte positioner kan blive endnu mere udsat i krisesituationer. Hvis vi skal hjælpe børn i udsatte positioner godt gennem en krise, forudsætter det derfor, at vi kan identificere dem og ved, hvem der har ansvar for at støtte dem. I nedenstående figur vises grupper af børn i forskellige grader af udsathed for at illustrere, at der er en gruppe af børn, hvis behov er i særlig stor risiko for at blive overset i en krisesituation. Ansvaret i kriseberedskaberne er tydeligst for børn, hvor forældrene har overskud og ressourcer til at tage ansvaret, og for børn, hvor kommunen har det klare ansvar, mens det er mere uklart for andre grupper af børn.

Den aktuelle situation påvirker børn

I august 2024 fik alle besked om at oprette et hjemmeberedskab, så man kan klare sig selv i tre dage uden el, rindende vand og indkøbsmuligheder. Samtidig er den nuværende geopolitiske situation med til at øge frygten i befolkningen. Det gælder også børn. De bekymrer sig for, om der bliver krig i Danmark, om klimakrisen og om deres fremtid. Allerede fra en ung alder er børnene globale borgere, der får nyheder fra hele verden ind i deres feed på telefonen på en langt mere ufiltreret og mere algoritimestyret måde end tidligere.

I siger, det nok skal gå, og at der ikke kommer krig her. I siger også, at mange arbejder på, at klimakatastrofen ikke bliver til noget. Men i samfundsfag har vi haft om klima, og vi har fire år til at få det løst. Og så kan vi godt regne ud, at løbet er kørt, når Trump siger "drill baby drill." Jeg tror, jeg har set det klip 20 gange på TikTok."

Ung, 15 år

I min kommune oplever nogle af vores lærere og pædagoger, at børnene er meget påvirkede af et mediebillede, som er præget af konflikter, krig og uro. Vi vil gerne understøtte vores skoler og institutioner i dialogen med børnene. Helt aktuelt er de danske "krigsforberedelser" og opfordringer til prepping i private hjem noget, som har aktualiseret trusselsbilledet også i Danmark."

Pædagogisk leder i stor dansk kommune

Når verdenssituationen er mere usikker, vokser befolkningens behov for at føle tryghed og for at vide, at der er styr på beredskabet. Det gælder i høj grad også for børn, at de har brug for at rette deres utryghed, spørgsmål og bekymring et sted hen. Det blev tydeligt hos Børns Vilkårs Børnetelefon, der i forbindelse med Ruslands invasion af Ukraine oplevede en markant stigning i henvendelser fra børn, der var bekymrede over krigen. De er bange for Putin, atombomber og en mulig Tredje Verdenskrig.

Derfor har Børnetelefonen oprettet en ny kategori specifikt fokuseret på 'krig'. På mindre end to år har de modtaget over 900 henvendelser inden for den kategori. De oplever, at børns bekymringer bliver intensiveret i takt med nyhedsudmeldinger og store mediebegivenheder, som terrorangreb eller udmeldinger fra beredskabsstyrelsen om hjemmeberedskab og prepping.

Mor, jeg er bange for Putin"

Anettes 12-årige søn er bange for Putin og bekymrer sig om, om der er nok mad i køleskabet og om, hvem der henter ham i skolen, hvis krigen kommer. Han er ikke alene.

Hvordan forstår børn kriser?

Udviklingspsykologisk går børns tænkning fra at være meget konkret til at blive mere og mere abstrakt, jo ældre de bliver. Simpelt beskrevet betyder det, at yngre børns forestillingsevne kun omfatter ting, som de konkret har oplevet, eller som man kan vise eller forklare meget konkret, og at resten vil blive udfyldt med barnets fantasiforestillinger i forsøget på at skabe en logik eller samlende fortælling. Yngre børn har ikke en klar viden om naturlove og har svært ved at konsekvensberegne og for eksempel vurdere, hvad der kan være farligt.

Afhængig af hvilken type krise, der er tale om, vil der i yngre børns bevidsthed være stor forskel på mere konkrete ting, som de kan genkende og på abstrakte fænomener, som for eksempel hybride trusler eller nukleare ulykker. Et barn kan godt forestille sig, at der kommer en masse vand ind i et hus, hvis det regner meget, og at det ikke er godt. Derimod er det sværere for en fem-årig at forstå, hvad et cyberangreb er.

I børns bevidsthed vil det også have betydning, om der er tale om naturkatastrofer eller om menneskeskabte kriser, som for eksempel ved et terrorangreb. Generelt har mennesker lettere ved at bearbejde ikke-menneskeskabte hændelser, som for eksempel vulkanudbrud eller jordskælv. Menneskeskabte hændelser som for eksempel terrorangreb, rammer ind i vores tillid til andre mennesker, fordi vi bliver konfronteret med "det onde" og tanken om, at nogle mennesker med vilje gør skade på andre. Det er eksistentielt sværere at forstå og kan opleves mere skræmmende og uforudsigeligt, end at der en gang imellem kan komme et vulkanudbrud eller en voldsom storm. I del 4 gennemgås en række scenarier, og hvordan disse konkret påvirker børn.

Alderssvarende krisekommunikation

Børns forskellige udviklingspsykologiske stadier og kognitive formåen stiller krav til om differentieret og alderstilpasset information. Både til børnene selv, men i særdeleshed også til forældre og fagpersoner om, hvordan de kan tale med børn på forskellige alderstrin om forskellige typer af hændelser.

I forhold til en overordnet tilgang til at tale med børn om kriser er det vigtigt, at voksne omkring børn tager børnenes bekymringer alvorligt og skaber en åben dialog om de emner, der fylder for dem. Det er vigtigt at være opmærksom på, hvad børnene ser og hører og hjælpe dem med at sortere og forstå informationen, især fra sociale medier.

Voksne kan have tendens til at sige til børn, at de ikke skal bekymre sig eller at prøve at berolige dem ved at love dem ting, som de ikke kan garantere. Det er u hensigtsmæssigt og kan i værste fald gøre, at børnene holder bekymringer for sig selv eller mister tilliden til de voksne. I stedet bør voksne fokusere på at yde følelsesmæssig støtte og hjælpe børnene med at regulere deres frygt. Det betyder, at de skal lytte til børnenes bekymringer, anerkende deres følelser og give dem tryghed ved at understrege, at mange voksne arbejder på at beskytte og passe på dem. Herigennem kan man skabe et miljø, hvor børn føler sig trygge og kan dele deres følelser og bekymringer, og hvor man har alderssvarende samtaler om verdensbegivenheder.

Verden er urolig. Og det skal børn have voksne til at støtte dem i. Og har de det ikke derhjemme, så skal man finde ud af, hvem der så er."

Ida Hilario, børnefaglig konsulent, Børns Vilkår

Betydningen af psykosocial støtte

Psykosocial støtte har til formål at minimere de negative effekter, som en krise eller katastrofe kan have, ved at skabe tryghed og imødekomme sociale, følelsesmæssige og psykologiske behov.

Psykosocial støtte kan bestå af en bred vifte af indsatser, som kan udføres både af lægpersoner og professionelle. Det kan for eksempel være i form af at yde psykisk førstehjælp umiddelbart

efter en voldsom hændelse. Den psykiske førstehjælp har til formål at hjælpe personen til at komme ud af den umiddelbare alarmtilstand og til at komme i en tilstand, hvor man langsomt kan tage oplevelsen ind og tage hånd om sig selv i den situation, man står i. Personer, der er trænet i fysisk og psykisk førstehjælp, vil kunne yde den umiddelbare vigtige og stabiliserende hjælp, for derefter at kunne henvise til yderligere relevant hjælp af medicinsk, social, juridisk, psykosocial eller pædagogisk karakter.

Psykosocial støtte omfatter også hjælp til at få taget hånd om de mange praktiske ting, der ofte skal håndteres i kølvandet på, at man har været igennem noget voldsomt, samtidigt med at man endnu ikke kan overskue den nye situation. Det kan handle om hjælp til at få kontakten pårørende, forsikringsselskab, skole eller arbejdsplads. På længere sigt kan psykosocial støtte også være etablering af støttetilbud, som for eksempel juridisk bistand eller selvhjælpsgrupper for ofre.

Mange steder i verden spiller civilsamfundet en rolle i katastrofe-forebyggelse og -forberedelse igennem undervisning og børneinddragelse i risikovurderinger og indsatsplaner, som rækker langt ud over den akutte indsats. Med den rette psykosociale støtte under og efter kriser er det muligt at mindske og forebygge risikoen for langvarige negative effekter.

Eksemplet Utøya

De unge, der oplevede terrorangrebet på Utøya i 2011, oplevede efter to år stadig fysiske problemer som svær hovedpine og smerter i kroppen. Det viser forskning fra det norske Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress. Et andet af deres studier viser, at 47,7 procent af de unge stadig havde problemer med søvnløshed 8,5 år efter angrebet. Jo yngre barnet var ved angrebet, jo større var omfanget af søvnløshed.

Evalueringen viser, at den proaktive opfølgning, som blev anbefalet af Sundhedsdirektoratet, for det meste ser ud til at have fungeret godt i den første fase efter terrorangrebet. Men mange følte, at tilbuddet forsvandt for hurtigt. Det går igen i forhold til de fleste tilbud, som ofrene har modtaget, at de stopper for hurtigt. Samtidig understreger ofrene, at det er vigtigt, at kontaktpersoner i kommunen, læger og andre fagprofessionelle, som de er i kontakt med, har den nødvendige faglige kompetence og forståelse for situationen, fordi det er med til at øge effekten af støtten.¹⁸

"Jeg har en oplevelse, der spænder over cirka to timer. Og efterfølgende har jeg 13 år, hvor jeg har gået og bøvlet og tumlet rundt med det her."

Kristian Lundø Laursen, dansk deltager på Utøya¹⁹

¹⁸Nielsen et al (2017)

¹⁹Mørkeland (2023)

DEL 3

OPSUMMERING

Børn er afhængige af hjælp og støtte fra deres forældre, nærmeste omsorgspersoner og de ansvarlige myndigheder før, under og efter kriser. For børn er mere sårbare i krisesituationer og er i risiko for at blive hårdere ramt end voksne både fysisk og psykisk.

I denne del af kortlægningen er krisereaktioner for forskellige aldersgrupper af børn blevet gennemgået, og det er fremhævet, at krisereaktionerne kan have alvorlige konsekvenser for børns trivsel både i den akutte fase og på lang sigt.

Kriser og katastrofer har desuden en social slagside, som både handler om økonomiske og sociale ressourcer. Det er derfor vigtigt i kriseberedskaber at tage højde for børn i familier i udsatte positioner. Særligt vigtigt er det med opmærksomhed på de børn, der ikke er kommunens klare ansvar, men hvor forældrene ikke har ressourcer til at påtage sig ansvaret for børnene – netop på grund af krisen. Disse børn er i stor risiko for at blive overset.

Børn er allerede bekymrede for det mere alvorlige trussels- og risikobillede, der præger nyheder og samtaler. Derfor er det nødvendigt med alderssvarende information og trykke voksne, der kan tale med børnene om deres bekymringer.

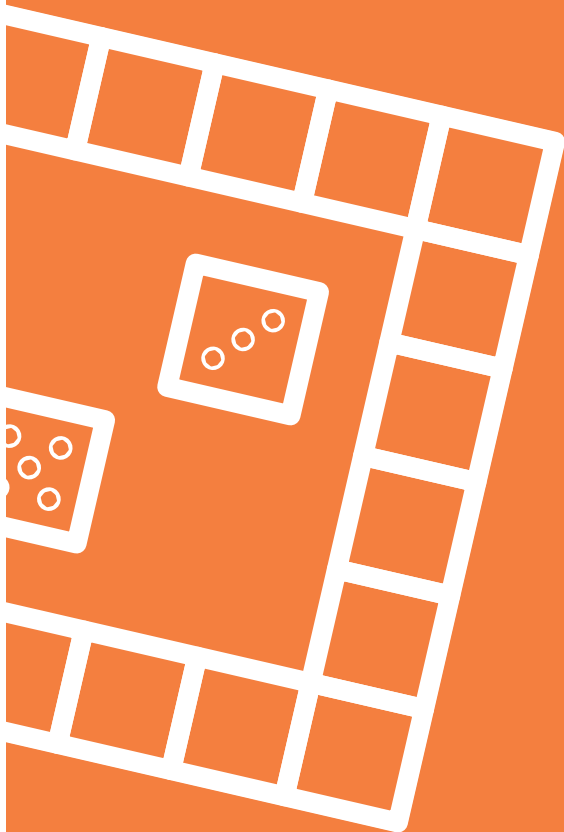
Afslutningsvis beskriver denne del af kortlægningen, at det er muligt at mindske og forebygge risikoen for langvarige negative effekter gennem psykosocial støtte. Mange steder i verden spiller civilsamfundet en rolle i risikoforebyggelse og -forberedelse.

DEL 4

RISIKOSCENARIER OG BØRNS PERSPEKTIVER I DEM

Børn er allerede bekymrede over verdenssituationen og de mulige farer, der lurar. I denne del af kortlægningen behandles seks risiko- og beredskabsscenarier, der aktuelt vurderes af myndigheder som sandsynlige. Vi belyser børneperspektivet i forhold til hvert scenarie for at vise behovet for, at børn bliver tænkt ind i beredskaber – både i forhold til børn generelt og til børn i udsatte positioner.

Mulige risiko- og beredskabsscenarier

I det følgende belyses seks risikoscenarier, der er de aktuelt mest sandsynlige bud på, hvilke kriser der realistisk kan opstå ud fra de risikobilleder og vurderinger, som Center for Cybersikkerhed, Forsvarets Efterretningstjeneste, Politiets Efterretningstjeneste og Beredskabsstyrelsen behandler.²⁰ Det er hændelser, der kræver en akut reaktion fra beredskabet.

Scenarier

- Hybride trusler og virkemidler
- Misinformation og desinformation
- Klimaforandringer og voldsomt vejr
- Pandemier og smitsomme sygdomme
- Terror og voldsomme handlinger mod civile
- Uheld og ulykker

Hybride trusler og virkemidler

Hybride trusler omfatter blandt andet cyberspionage, cyberangreb og sabotage af kritisk infrastruktur. Hybride angreb er kendetegnede ved, at man ofte først er i tvivl, om hændelsen er et uheld eller skyldes et angreb. Vi har de senere år oplevet gasledninger i Østersøen, der er blevet beskadiget, og voldsomme hackerangreb mod store danske virksomheder. Noget, der har til formål at gøre konkret skade, men også at skabe ustabilitet og frygt i befolkningen. Ofte med store menneskelige, materielle og økonomiske omkostninger.

Hybride trusler kan føre til afbrydelse af strøm, vand eller internet. Det er den slags situationer, som har givet anledning til Beredskabsstyrelsens vejledning "Forberedt på kriser", der er blevet sendt til alle borgere i Danmark. Det er anbefalingen, at alle husstande skal kunne klare sig i tre døgn. Det giver myndighederne tid til at arbejde på at normalisere situationen og hjælpe der, hvor behovet er størst.²¹

I et børneperspektiv

Hybride trusler kan være svære for børn at forstå, fordi de kan være så ukonkrete. Billeder af gas, der skaber bobler i havet, giver umiddelbart ikke anledning til en konkret frygt. Cyberangreb, der lukker danske bankers hjemmesider, er usynlige for børn. Det er ofte også uklart, hvem der har begået angrebene, og de fleste af dem fylder kun lidt i medierne og dermed også relativt lidt for børn.

Samtidig kan hybride trusler kobles tæt til den samlede sikkerhedssituation, hvor for eksempel Rusland bliver set som et fjendebillede. Det kan skabe frygt i børnene for, at en større krig også rammer Danmark.

²⁰Bla. Beredskabsstyrelsen (2022) b. Krig er ikke medtaget, selv om bekymringen herfor fylder for mange børn, da det ikke aktuelt er inkluderet i de officielle vurderinger af sandsynlige scenarier.

²¹Beredskabsstyrelsen (2024)

Mange børn forholder sig indirekte til hybride trusler på grund af myndighedernes anbefalinger om hjemmeberedskab. Det kan være med til at puste til bekymringen for krig. Særligt hvis man ikke får talt med en voksen om, hvorfor man for eksempel skal preppe.

Børn i udsatte positioner

Det er ikke alle familier, der har mulighed for at anskaffe et velfungerende hjemmeberedskab til tre døgn, som myndighederne har anbefalet. I en undersøgelse fra Røde Kors angiver to ud af tre (67 procent) af de økonomisk trængte borgere, at man i deres husstand ikke har forberedt sig på at kunne klare sig selv i tre døgn. 73 procent af dem angiver, at de ikke har råd til at købe de ting, som forberedelserne kræver. Det betyder, at børn i disse familier er mere udsatte for den bekymring, der kan opstå, når man ikke er forberedt. Samme undersøgelse viser, at de økonomisk trængte borgere er mere bekymrede for sikkerhedspolitiske kriser end andre borgere.²²

Misinformation og desinformation

Misinformation er spredning af vildledende eller usande informationer, som for eksempel konspirationsteorier, hvor afsenderen som udgangspunkt selv tror på budskabet og prøver at få andre overbevist om, at den er sand. *Desinformation* er bevidst spredning af falske informationer med intention om at vildlede. Det kan være et strategisk redskab og en del af en påvirkningskampagne, som for eksempel har til formål at aflede en debat eller svække tilliden til myndighederne og samfundet. Den slags kampagner har til formål at røkke ved samfundets stabilitet og i visse tilfælde opmuntre til antidemokratiske eller voldelige modbevægelser.

I et børneperspektiv

I dag spredes mis- og desinformation oftest via sociale medier, som for eksempel Twitch, Discord, Instagram og TikTok. Mange børn har fra niårsalderen deres egen telefon og adgang til sociale medier. For mange børn er sociale medier den primære informationskilde til, hvad der foregår i verden, og historierne tikker måske ind i nyhedsfeedet, mens barnet sidder alene på værelset og ikke har en voksen at snakke med dem om. Børn har ikke den samme kritiske sans eller livserfaring som voksne, og det gør dem særligt udsatte i forhold til påvirkningskampagner og propaganda. En nylig undersøgelse for DR Ultra Nyt viste, at hvert tredje barn på 9-14 år aldrig tænker over, at videoer eller billeder online kan være falske.²³ Samtidig kan børn uforvarende komme til at dele falske informationer og derved blive en del af misinformationsstrømmen.

Problemet er, at vi har en masse digitalt indfødte, som forstår det digitale, men ikke forstår kildekritik. Og så har vi en masse digitale turister, som ikke forstår sociale medier, men forstår kildekritik, som forsøger at lave lovgivning.”

Christiern Santos Rasmussen,
Ph.D European University Institute med fokus på Rusland

²²Røde Kors (2024)

²³DR (2024) b

Børn i udsatte positioner

Børn i udsatte positioner kan være mere sårbare overfor misinformation og desinformation. Deres forældre har måske ikke samme overskud til at hjælpe med at begrænse adgangen til ikke-alderssvarende indhold på sociale medier. De har heller ikke nødvendigvis ressourcerne til at gå i dialog med børnene og støtte deres kritiske sans. Samtidig har der de seneste år været en faldende tillid i befolkningen til både kommunale, regionale og statslige myndigheder, og mistilliden er særligt udtalt blandt personer, som har været i tæt kontakt med myndighederne i forbindelse med en konkret sag. Mistilliden udgør en risiko for større modtagelighed for desinformation.²⁴

Klimaforandringer og voldsomt vejr

2023 og 2024 er de to vådeste år i danmarkshistorien, siden DMI begyndte vejrmålingerne i 1874. Samtidig var 2024 det varmeste år observeret.²⁵ I Danmark vil voldsomt vejr og klimaforandringer kunne vise sig som store mængder af regn, der fører til stormflod og oversvømmelser eller som hedeølger og tørke om sommeren.

I det danske beredskab er man også i stigende grad fokuseret på de udfordringer, vejrforandringerne bringer med sig. I december 2024 kom Danske Beredskaber med en opfordring til "politisk og økonomisk opbakning i et beredskabsforlig"²⁶ med en advarsel om, at hvad der tidligere var betegnet som 100-årshændelser, nu forekommer årligt. 20-årshændelser kommer næsten månedligt nu. Det kan for eksempel være den stormflod, der i oktober 2023 ramte de danske kyster mod Østersøen.

I et børneperspektiv

Børn i Danmark er efterhånden vant til at se nyheder om oversvømmelser fra både indland og udland. Men i de senere år er meget ødelæggende oversvømmelser med store menneskelige ofre rykket geografisk tættere på. Blandt andet til Tyskland og Spanien. Geografisk nærhed og genkendelighed øger børns forståelse af og frygt for, at "så kan det nok også ske hos os". På det globale plan viser en klimarapport fra Red Barnet, at børn født i dag vil opleve tørke, oversvømmelser og fejlslagen høst op til syv gange oftere end deres bedsteforældre. Vi kan derfor forvente, at børn i Danmark i stigende grad vil blive konfronteret med, at børn rundt om i verden bliver ofre for klimakrisen.²⁷

Voldsomme vejrhændelser, som for eksempel voldsom kulde eller hedeølger, udgør en større risiko for yngre børn end ældre børn og voksne. Nyere dansk forskning fra Aalborg Universitet viser, at alder, økonomi, sprogfærdigheder og helbred har stor betydning for, hvordan mennesker rammes af oversvømmelser, og børn fremhæves som en af de særligt sårbare grupper i samfundet. På baggrund af denne forskning bliver de mulige sociale konsekvenser fremover medtaget i risikovurderinger af oversvømmelser. Det kommer til at ske i det, der bliver kaldt et socialt sårbarhedsindex.²⁸

²⁴Advokatsamfundet (2024)

²⁵DMI (2024)

²⁶Danske Beredskaber (2024)

²⁷Save the Children (2021)

²⁸Institut for Bæredygtighed og Planlægning (2024)

Det er et kæmpe chok, når der midt om natten står nogen og banker løs på din hoveddør. Og det er bestemt heller ikke rart at skulle hive sine tre små børn ud af sengene og bede dem om at hjælpe med at fjerne mest muligt fra gulvene, fordi vandet er på vej ind i vores hus.”

Anna – i en artikel i Horsens Folkeblad:

Anna og hendes børn er rystet af voldsomme oversvømmelser²⁹

Mange børn er meget bevidste om klimaforandringer, og nogle lider af det man kan kalde klimaubehag. Psykolog med speciale i klimapsykologi, Solveig Roepstorff forklarer:

Det er helt forståeligt og legitimt, når børn og unge reagerer på den klimakrise, vi befinder os midt i. Deres følelser skal ikke sygeliggøres, og derfor bruger jeg bevidst ikke begrebet klimaangst.”

Ifølge Solveig Roepstorff er det vigtigt ikke at individualisere eller bagatellisere børns bekymringer for klimaet. Mange børn oplever at blive afvist, når de fortæller om klimaubehag, hvor de voksne for eksempel siger, at de ikke skal bekymre sig, eller på anden måde negligerer børnenes bekymring. Derved kan børnene komme til at opleve, at deres følelser er forkerte, og at der ikke er hjælp at hente hos de voksne.³⁰

Børn i udsatte positioner

Et engelsk studie fra 2014³¹ peger på, at oversvømmelser har mere alvorlige konsekvenser for mental sundhed end for fysisk sundhed, og at de mærkes i flere år efter oversvømmelsen.

Familier, som allerede befinder sig i en udsat position, er ekstra sårbare, når oversvømmelsen rammer. Det gør en forskel, om man har mentalt overskud til at klare en periode med ekstra udfordringer. Om man har venner og familie, der kan hjælpe med husly og praktiske ting, og om man har råd til at lægge ud for alt det, man har behov for, indtil forsikringen eventuelt dækker tabet. Det gør også en forskel, om der er familiemedlemmer med særlige behov eller helbreds-mæssige udfordringer, som bliver udfordret, fordi man ikke kan bo i vante omgivelser og fastholde nødvendige rutiner.

Forældres stress og bekymringer påvirker børns trivsel,³² og derfor er det vigtigt at være opmærksom på, om familier i udsatte positioner har brug for ekstra praktisk, økonomisk, social og psykologisk støtte til at klare sig igennem en længere periode med stor stressbelastning som for eksempel i forbindelse med en oversvømmelse.

²⁹Horsens Folkeblad (2023)

³⁰Roepstorff (2022)

³¹UK Health Security Agency (2023)

³²Børns Vilkår (2025)

Pandemier og smitsomme sygdomme

Risikoen for pandemier, som Corona, er et vilkår. Virologer peger på, at det ikke er et spørgsmål om, hvorvidt det vil ske igen, men mere om hvornår.

Corona gjorde det tydeligt, hvor omfattende betydning et så stort og verdensomspændende udbrud af en smitsom sygdom kan have for menneskers liv og hverdag. En alvorlig pandemi kan sætte hele samfundet og særligt sundhedsvæsenet under pres, og der er betydelige følgevirkninger ud over selve sygdommen og dødsfald som konsekvens af den. Nogle grupper i befolkningen vil være særligt sårbare over for at blive smittede, fordi de i forvejen er syge eller funktionsnedsatte.

I et børneperspektiv

Mange børn husker fortsat Coronatiden. På den gode side var der måske mere samvær med familien, mindre stress og mere tid til at fordybe sig i aktiviteter. På den dårlige side var der mangel på hverdagens struktur, samvær og kontakt med betydningsfulde voksne uden for hjemmet.

Undersøgelser af børns trivsel under Corona viser, at flertallet af børn følte sig ensomme og savnede kontakten til kammerater og lærere i nedlukningsperioderne, ligesom de savnede deres fritidsaktiviteter. Mange havde svært ved at følge med i onlineundervisningen og manglede motivation og engagement i skolearbejdet. Mens børnene var hjemsendte og havde hjemmeundervisning, lærte de i gennemsnit kun cirka halvdelen af, hvad de ville have lært under normale omstændigheder.³³ Corona-pandemien havde således store konsekvenser for børn. Det er sandsynligt, at andre pandemier også vil have det.

Børn i udsatte positioner

Børn i udsatte positioner kan være i højere risiko for at blive påvirket af pandemier end børn fra mere ressourcestærke hjem. For eksempel viser erfaringer fra Corona-pandemien, at børn fra ressourcestærke hjem var bedre i stand til at klare udfordringerne, og deres trivsel og læring blev i lavere grad påvirket negativt. Cirka 10 procent af skoleelever har ikke deres eget værelse eller skrivebord derhjemme. Disse børn blev også i særlig grad udfordret under Corona i forhold til at være med i den online undervisning.³⁴

Når en pandemi lukker et land ned, som det skete under Corona, øges risikoen for vold mod børn. Under Corona-nedlukningerne havde flere voldsudsatte og deres børn brug for hjælp, og volden blev i nogle familier hyppigere og grovere.³⁵ På den baggrund blev der blandt andet oprettet 55 ekstra nødpladser på landets kvindekrisecentre i foråret 2020. Data fra Rigspolitiet viser en stigning i antallet af anmeldelser af såkaldte husspektakler på 27 procent i marts 2020 sammenlignet med samme måned året før. Stigningen hænger blandt andet sammen med, at man var tvunget til at være mere sammen derhjemme og måske ikke havde mulighed for at tage andre steder hen og få et afbræk fra konflikterne. Samtidig var der mere begrænsede muligheder for at søge og få hjælp.

³³Christensen (2024)

³⁴Christensen (2024)

³⁵Lev uden vold (2020)

Børn var en særlig sårbar gruppe, fordi de under nedlukningen manglede kontakt til fagpersoner, der var opmærksomme på børnenes trivsel. I perioden fra marts til april 2020 var der et kraftigt fald i antallet af underretninger sammenlignet med samme periode året før.³⁶ Det indikerer, sammen med viden om en øget forekomst af vold, at fagpersoner ikke har kunnet få kendskab til, om børnene var udsat for vold, og derfor ikke kunne underrette.

Også i Partnerskabet om Udsatte Børn og Unge under Covid (PUUC) er der relevante erfaringer at trække på,³⁷ som kan bidrage til at påpege sandsynlige konsekvenser for børn i udsatte positioner under pandemier. Under Corona blev familier i udsatte positioner med i forvejen spinkelt netværk meget isolerede. Det psykiske pres blev ofte forværret i familier, der kæmpede med psykiske lidelser eller adfærdsmæssige forstyrrelser hos børn eller forældre. Hjemmeskole fik både korte og langsigtede konsekvenser, ikke mindst i forhold til sociale relationer til venner og i forhold til udfordringer med at følge undervisningen på grund af for eksempel manglende plads eller internet.

Terror og voldsomme handlinger mod civile

Terror og voldsomme handlinger mod civile kan for eksempel være bombesprængninger, påkørsel af menneskemængder eller skoleskyderier.

Center for Terroranalyse (CTA) har i de senere år vurderet terrortrusselsniveauet i Danmark til at være alvorligt. Opfattede krænkelser af Islam og krigen i Gaza har bidraget til at fastholde et højt trusselsniveau. Samtidig har der været eksempler på gerningspersoner med psykiske lidelser, der har brugt fremgangsmåder, der ligner terrorangreb, uden at handlingerne nødvendigvis har været udtryk for et politisk, ideologisk eller religiøst motiv. Derudover er der fokus på truslen fra militante islamistiske grupper og andre ekstremistiske fraktioner.

Gennem de seneste år har der været et antal tilfælde, hvor personer i Danmark har udtrykt interesse for at angribe skoler i kombination med interesse for ekstremistiske miljøer. CTA vurderer, at der i flere tilfælde er tale om personer, som færdes i virtuelle fællesskaber præget af voldsfascination, hvor man dyrker både skoleskydere og ekstremistiske gerningsmænd. Igen er der ikke nødvendigvis et politisk eller religiøst motiv.

Ifølge Finn Nørgaard Foreningen³⁸ beretter ofre for terror og andre typer af voldsomme handlinger, at man i Danmark oplever et absolut minimum af hjælp til ofrene. Foreningen mener, at staten har en særlig forpligtelse til at hjælpe ofre for terror:

*"Ofre for terror er proxyofre. De er ofre for angreb, hvis egentlige mål er at ramme enten stater, befolkningsgrupper, kulturer eller trosretninger. Derfor har staten et særligt ansvar for at agere, hjælpe og støtte efter et terrorangreb."*³⁹

³⁶DR (2020) og Danmarks Statistik (2021)

³⁷Partnerskabet for udsatte børn og unge under COVID-19 (2020)

³⁸Finn Nørgaard Foreningen er en pårørendeorganisation, der i 2015 blev grundlagt af familie og venner til terrordræbte, Finn Nørgaard.

³⁹Finn Nørgaard Foreningen (2025)

Mor, der er skyderi i Fields! Tobias skriver på Snap – han er derude!”

12-årig pige, der fik besked om skyderiet i Fields, før nyheden kom ud i medierne.

I et børneperspektiv

Som citatet ovenfor illustrerer, skal vi være opmærksomme på, at information om voldsomme hændelser ofte kommer ud til børn først, eller i hvert fald meget hurtigt efter en hændelse via sociale medier. Det kan medføre, at en stor gruppe af børn meget hurtigt kan blive meget bekymrede, og der er samtidigt stor risiko for deling af misinformation i form af falske rygter. Der kan også være tale om ulovlig deling af injurierende information, som for eksempel identiteten på en formodet gerningsperson.

Børn i udsatte positioner

Børn, der vokser op i familier, hvor der ikke er så meget overskud, kan være særligt sårbare over for den information, de bliver eksponeret for blandt andet via sociale medier. De kan nemlig opleve at stå alene med deres bekymringer, fordi de ikke taler med voksne om dét, de har set, og herigennem får støtte til at sortere og bearbejde indtrykkene.

Uheld og ulykker

Uheld og ulykker er ikke noget nyt fænomen, og risikoen findes stadig side om side med de nye trusselsbilleder. Eksempler på uheld og ulykker fra Danmark i nyere tid er færgeulykkerne med Estonia og Scandinavian Star, kæntringsulykken på Præstø Fjord, togulykken på Storebælt og eksplosionsulykken på fyrværkerifabrikken i Seest. Derudover husker mange ulykken på atomkraftværket, Tjernobylulykken i 1986, og frygten for, at noget lignende skulle ske på Barsebäck, som lå lige ovre på den anden side af Øresund. I Beredskabsstyrelsens risikovurdering nævnes netop nukleare ulykker, transportulykker, ulykker med kemiske stoffer og maritime ulykker som de mest sandsynlige risikoscenarier.

I et børneperspektiv

Ulykker kan opleves meget konkrete, og derfor skræmmende for børn. Forskning i børns reaktioner efter fyrværkeriulykken i Seest viste, at børnene reagerede ganske stærkt og længe på katastrofen. Blandt andet med PTSD-symptomer flere år efter ulykken. Piger og de mindste børn var særligt udsatte. Derudover viste undersøgelsen, at forældrene havde svært ved at vurdere børnenes tilstand.⁴⁰

Børn i udsatte positioner

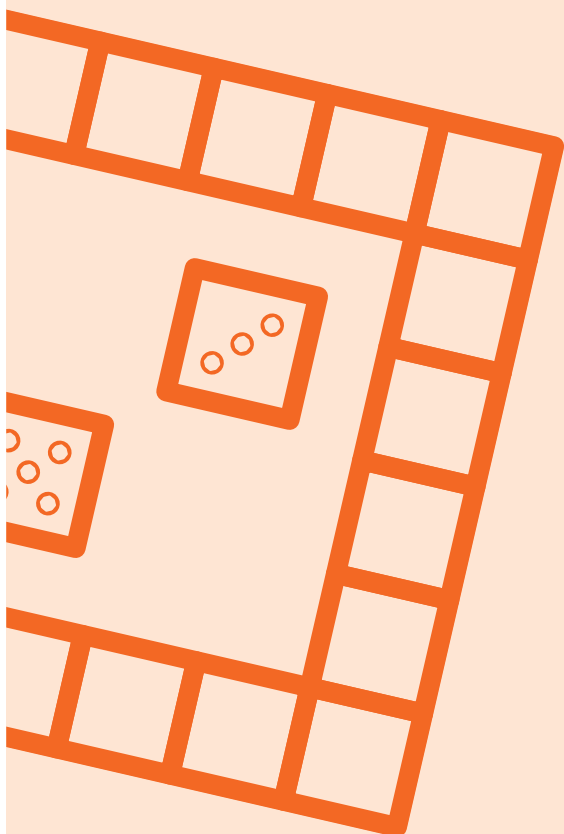
En del hjælp i forbindelse med kriser og ulykker fokuserer på den akutte fase. Hvis man har brug for hjælp efterfølgende, skal man i mange tilfælde selv opsøge den. Hvis der ikke er meget overskud i familien i det hele taget, kan det virke uoverskueligt at række ud efter hjælp. Det kan have konsekvenser for børnene.

⁴⁰ Duch og Elklit (2008)

DEL 4

OPSUMMERING

Med udgangspunkt i seks sandsynlige risiko- og beredskabs-scenarier er det tydeligt, at børn har nogle særlige behov både før, under og efter krisesituationer. Børn, der i forvejen befinder sig i udsatte positioner, kan blive endnu mere udsat i forbindelse med kriser. De seks scenarier viser, at der er et behov for at have et særligt blik for børn – herunder børn i udsatte positioner – i kriseberedskaber.

DEL 5

GODE PRAKSISEKSEMPLER PÅ AT MØDE BØRNS BEHOV I KRISER

Det følgende fremhæver gode praksiseksempler på at møde børns behov i kriser. Vi har særligt kigget på eksempler fra Finland og Sverige, der er længere fremme end Danmark i forhold til at inkorporere et børnesyn i beredskaberne, og som samtidig ligner os kulturelt. Desuden udfolder vi Red Barnet Danmarks arbejde med børn i kriser i verdens brændpunkter.

Sverige

Børn undervises i kriseberedskab

Svenske skoleelever bliver undervist i kriseberedskab en uge om året. Det er med til at give dem viden om, hvordan de skal reagere i en krisesituation, for eksempel hvor de finder beskyttelsesrum. Selvom beskyttelse af børn i krisesituationer ikke er børns ansvar, kan de opleve en følelse af mestring, når de ved, at der er noget, de selv kan gøre. Det kan give tryghed og være en styrke både før og under en krise.

Uddannelse i traumebevidst omsorg

Red Barnet Sverige tilbyder uddannelse i 'traumebevidst omsorg' (TMO), som blandt andet er relevant til børn, der har været udsat for kriser. Den giver voksne grundlæggende viden om traumer, og om hvordan de kan forstå og reagere på udsatte børns behov på en måde, der skaber tryghed, positive relationer og gode mestringsstrategier. De voksne, der har uddannet sig i traumebevidst omsorg, er godt rustede til at støtte de børn, der har oplevet alvorlig stress og traumer og skabe et hverdagsmiljø, hvor de kan hele og komme sig oven på voldsomme oplevelser.

Platform for og med børn

Red Barnet Sverige har udviklet en platform, der "støtter, styrker og engagerer børn med viden, positivitet og lege". Sitet har information om en række forskellige tematikker: samtykke, demokrati, børns rettigheder, store og små kriser. Formålet med sitet er at åbne for samtaler og gøre det nemmere at tale om svære emner og tilpasse information til børn i alderen 9-12 år.

Sitets indhold og design er skabt sammen med børn, og indholdet er kvalitetssikret af psykologer og eksperter. Red Barnet Sverige har desuden et ungdomsråd, som bestemmer, hvad der er vigtigt at få med på sitet. Informationen bliver formidlet på en børnevenlig måde med alderssvarende tekst, videoer og quiz.

Når en krise indtræffer, som for eksempel skoleskyderiet i Örebro, bliver der ikke produceret nyt materiale, men sitet bliver tilpasset, så de relevante materialer er tydelige at se øverst på siden. Efter skoleskyderiet oplevede sitet en markant stigning af besøgende fra omkring 200 pr. dag til omkring 900.

Kriseinformation til børn

Lille Krisinfo er en svensk hjemmeside for børn. Den er en del af den svenske kriseinformation (krisinformation.se) og det svenske civile beredskab (MSB). Informationen kommer direkte fra de svenske myndigheder, men altid først efter de andre myndigheder har skrevet på deres hjemmesider.

Formålet med sitet er dels at informere børn, når der forekommer alvorlige hændelser som oversvømmelser eller større strømafbrydelser. Dels at formidle, hvordan man kan forberede sig, og hvordan samfundet fungerer under kriser.

Hjemmesiden er målrettet ældre børn og voksne, der kan tale med børn om indholdet. Ofte er teksten sendt til kommentering hos relevante organisationer, med henblik på at sikre børnevenlig formidling.

Finland

Hele samfundet arbejder sammen

Finland opererer med en 'whole-of-society'-tilgang til beredskab. Det er altså hele samfundet, myndigheder, privatsektoren, civilsamfundet og borgerne, der samarbejder om kriseberedskab. For eksempel er finske erhvervsledere forpligtede til at deltage i længerevarende beredskabskurser, og alle skolebørn har undervisning om kildekritik og misinformation på skoleskemaet.⁴¹

Man taler om en form for 'totalforsvar', hvor befolkningens samlede ressourcer og modstandskraft indtænkes. I slutningen af 2024 udsendte de finske myndigheder en ny "klar til kriser"-plan til befolkningen, hvor et af formålene var at "styrke befolkningens psykologiske modstandskraft og individuelle kriseplanlægningskompetencer i alle befolkningsgrupper".⁴² Vejledningen indeholder blandt andet råd om, hvordan man bedst støtter børn, unge og særligt udsatte grupper i en krisesituation, og der henvises desuden til, hvor man kan finde yderligere information om emnet hos bl.a. Røde Kors og Red Barnet.

God forberedelse styrker både individuelle og samfundets ressourcer, forklarer Erikka Koistinen, der er kommunikationsdirektør i det finske Ministry of Interior:

"Idéen om at forberede sig på kriser kan skabe angst og frygt. Men at tænke over risici og trusler er også med til at styrke ressourcerne hos både individet og samfundet. Det er vigtigt at huske, at usandsynlige ting godt kan ske. At forberede sig på trusler gør det ikke mere sandsynligt, at det sker. God forberedelse betyder, at folk i Finland kan overkomme truslerne sammen."

Frivilligt netværk støtter i krisetider

I Finland har der siden 1964 været etableret et frivilligt netværk, Vapepa (Voluntary Rescue Service), som går på tværs af 50 organisationer. Formålet med netværket er at støtte myndighederne, når en krise indtræffer. Netværket bliver koordineret af det finske Røde Kors. Netværket bliver mest aktiveret, når der er en person, der er forsvundet. Men det kan også aktiveres, hvis der er brug for psykosocial støtte. De respektive organisationer tilbyder træning til frivillige, og de frivillige står til rådighed i krisesituationer. Netværket Vapepa består af cirka 12.000 frivillige i over 1.000 beredskabshold. De forskellige beredskabshold bliver aktiveret afhængigt af, hvad krisen kræver. Der er for eksempel et særligt beredskabshold, der bliver aktiveret, hvis der er brug for psykosocial støtte. Det er myndighederne, der vurderer behov og aktiverer netværket. Flere organisationer arbejder på alternative måder med at støtte i krisesituationer, hvis aktivering af netværket sker med forsinkelse, eller myndighederne ikke spotter behovet.

⁴¹The Guardian (2020)

⁴²Finnish Government (2024)

Krisechats for børn

Red Barnet Finland tilbyder krisechats, hvor børn både kan chatte individuelt med en frivillig eller i grupper. Chatten foregår over Discord, fordi det er nemt at tilgå. Alle frivillige i Red Barnet Finland bliver opfordret til at tage kurset i, hvordan man administrerer krisechatten.

USA

Det amerikanske krisehåndteringsagentur, The Federal Emergency Management Agency (FEMA), har udviklet redskaber, der inddrager børns perspektiver i beredskabsplanlægningen. Det sker ud fra disse principper:

- **Børn er positive influenter**
Børn kan bringe budskabet om beredskab med hjem til deres familier.
- **Børn kan blive ledere**
Børns deltagelse i ungdomsberedskabsprogrammer giver dem muligheder og kompetencer, så de kan tage lederskab i hjemmet, i skolen og i lokalsamfundet.
- **Børn kan være tillidsfulde i nødsituationer**
Børn, der er forberedte, oplever mindre angst og føler sig mere tillidsfulde under egentlige nødsituationer og katastrofer.

FEMA har desuden sitet FEMA Ready Kids, hvor børn kan prøve forskellige aktiviteter, der relaterer sig til kriseberedskab.⁴³ På sitet kan unge melde sig til beredskabsrådet Youth Preparedness Council. Formålet er at engagere og lytte til unge og udvikle dem til at være forandringsagenter inden for beredskab i deres lokalområde.⁴⁴

Red Barnet Danmarks erfaringer med at beskytte børn i kriser

Flere organisationer i Danmark arbejder også med beredskab. For eksempel Dansk Røde Kors, der har et beredskab af frivillige, der kan rykke ud med akut hjælp.

Red Barnet har flere årtiers erfaring med børnebeskyttelse i forhold til at forebygge, planlægge og reagere på kriser. Det kan være voldelige konflikter og naturkatastrofer som oversvømmelser, tørke og jordskælv. Både som Red Barnet Danmark og som del af den internationale organisation Save The Children. Red Barnet er sammen med lokale partnere blandt de første organisationer, der reagerer og yder livsnødvendig støtte til børn og deres familier, når krisen rammer et sted i verden.

Red Barnets humanitære indsatser tager altid udgangspunkt i Børnekonventionen. Det betyder, at de gennemgående principper og rettigheder danner grundlag for arbejdet.

⁴³ FEMA (2025) a <https://www.ready.gov/kids>

⁴⁴ FEMA (2025) b

Børnesikre områder

Red Barnet og Save The Children arbejder med overlevelse, beskyttelse og læring. Der er ofte fokus på at skabe børnesikre områder som noget af det allerførste, når krisen rammer. Det er afgrænsede områder, hvor børn kan lege, mødes med deres kammerater og få støtte af voksne, der har forudsætninger for at tale med børn. Her kan børnene blive undervist i grundlæggende sikkerhed (for eksempel fare for eksplosioner, bortførelser og vold), og de voksne kan holde øje med, om de er blevet adskilt fra deres omsorgspersoner.

Børneinddragelse som essentielt princip

Børns deltagelse er et bærende princip for børnerettighedsbaseret humanitært arbejde. Når børn bliver inddraget, bliver aktiviteterne både bedre og mere relevante for dem. Samtidig er det børns ret at blive hørt i forhold, der vedrører dem. Når børn bliver inddraget, bliver det også tydeligere, hvordan man sikrer en børnevenlig tilgang, der kan rumme og nå børn af forskellig baggrund.

Der er flere niveauer af deltagelse. Det spænder fra, at børnene har en konsultativ rolle til rent børneledede initiativer.

Fokus på børns modstandskraft

Red Barnet arbejder med børns resiliens, der handler om modstandskraft og evne til at reagere på kriser. Resiliens er ikke et karaktertræk, men et sæt af kompetencer, som kan øves, og som ændrer sig over tid. Red Barnets forståelse af resiliens er, at det er et sæt af kompetencer og viden, der gør det muligt for børn at reagere og navigere i kritiske situationer: Jeg er, jeg kan og jeg har.

Red Barnet arbejder, sammen med partnere i Save The Children og lokale organisationer, på flere typer af aktiviteter, som styrker børns tryghed og resiliens. Det kan være dialoger med børnene om risici og ressourcer, så de ved, hvor de skal søge hjælp og kan komme med forslag. De bliver undervist i rettigheder, og deres forældre og andre omsorgspersoner bliver mobiliseret, så de får indsigt i, hvordan verden ser ud fra et børneperspektiv. Hvad er det, der bekymrer børn, hvad er de særlige udfordringer for børn, og hvordan kan børn støttes i selvbestemmelse og mestring uden at overdrage ansvaret for beskyttelse og trivsel til dem?

'I Support My Friends'

Når det gælder børns mentale trivsel, kommer der mere og mere fokus på børns inddragelse og deltagelse. Børn bliver inddraget i afdækning af for eksempel diskrimination, og de kan være med til at forebygge og planlægge indsatser, for eksempel for at forhindre vold.

Den seneste udvikling af børnefokuseret arbejde med trivsel og mental sundhed er programmet 'I Support My Friends', der er udviklet af Red Barnet, Unicef, WHO og MHPSS Collaborative.⁴⁵

⁴⁵ UNICEF (2021)

Programmet er træning og kompetenceudvikling for børn fra 10 til 17 år og er baseret på psykisk førstehjælp. 'I Support My Friends' udvikler børns empati, solidaritet og selvsikkerhed i forhold til at støtte en ven i krise. Programmet bygger på det grundlæggende princip og den holdning, at børn ofte er dem, som venner betror sig til, og at børn har kapaciteten til at støtte deres venner.

Programmet består af ti lektioner, der udvikler sociale færdigheder. Forløbet lægger ikke ansvaret for kammeraternes trivsel over på børnene, men giver børn en central rolle og anerkender deres evner. Der bliver talt åbent om spørgsmål om fortrolighed, hvem man skal tale med, og hvordan man kan få øje på og tale med en kammerat, der har det svært. Programmet har vist sig at øge solidaritet, give børnene mere empati og styrke fællesskabet. Især i kritiske situationer, hvor det er vigtigt, at fællesskabet fungerer godt.

Et velfungerende og robust børnefælleskab er vigtigt, når børn skal kunne støtte hinanden, tage alderssvarende ansvar og søge hjælp hos andre. Kriser kan udgøre en risiko for fællesskaber, da nogle måske vil tænke på egen overlevelse og behov uden blik for fællesskabet, og kriser kan også føre til et øget konfliktniveau, social udstødelse, og at børn glider 'under radaren' for de voksne.

Hvad skal der til, for at **børn klarer sig** gennem en krise?

Fra Red Barnets internationale arbejde ved vi, at der er otte overordnede faktorer, der sammen med krisens karakter, er centrale for, at børn klarer sig gennem en krisesituation uden langvarige mén:

1. Adgang til relevant information
2. Mulighed for deltagelse i risikovurdering, responsplaner og indsats
3. Velfungerende socialt netværk
4. Støtte og omsorg fra nære voksne
5. Rigtig og hurtig hjælp
6. Adgang til fysisk og psykisk førstehjælp
7. Opfølgning på medicinske, sociale, juridiske og psykologiske behov
8. Rådgivning og samvær med andre i samme situation

DEL 5

OPSUMMERING

Gode praksiseksempler viser, hvordan der kan arbejdes med at sikre børns behov før, under og efter kriser. For eksempel ved at undervise børn i beredskab, kommunikere direkte til børn om og i kriser, styrke kompetencer om psykisk førstehjælp hos både børn og voksne og engagere civilsamfundet i netværk, der kan træde til i kriser.

DEL 6

SÅDAN KAN BØRN BLIVE TÆNKT IND I DET DANSKE KRISEBEREDSKAB

Vi har nu konstateret, at børns behov ikke er tilstrækkeligt indtænkt i det danske beredskab. Vi har også introduceret børnefaglig viden om børns reaktioner og behov i forbindelse med voldsomme hændelser og har gennemgået dem i relation til de mest sandsynlige krisescenarier, som vi kan komme ud for i Danmark. Vi har zoomet særligt ind på børn og familier i udsatte positioner og på, at netop disse børn kan risikere at blive overset under kriser. Og vi har set eksempler på god praksis fra udlandet.

Med det som baggrund vil vi nu se nærmere på, hvilke behov og muligheder der er for at styrke børns tilstedeværelse i det danske kriseberedskab. Det gælder både her og nu, hvor der er stort behov for formidling om kriseberedskab til børnene selv, deres forældre og fagpersoner. Og på længere sigt, når vi skal opdatere diverse beredskabsplaner, så de højere grad end nu tager hensyn til børns rettigheder og behov.

I dette kapitel oplister vi de væsentligste **behov**, der træder frem af kortlægningen. Herefter afsluttes med en række konkrete **anbefalinger**.

Børn skal ind i beredskabet

Kortlægningen viser et tydeligt fravær af børneperspektivet i beredskabet. Børn skal tænkes ind i alle former for beredskabsplanlægning, så deres ret til information, deltagelse, beskyttelse, tryghed og trivsel bliver tilgodeset. Beredskabet bør indeholde konkrete retningslinjer for, hvordan børns sikkerhed og tryghed bliver sikret og opretholdt i krisesituationer. Når der skal træffes beslutninger og planlægges beredskabsforanstaltninger, er det vigtigt at indtænke de mulige konsekvenser for børn og overveje, hvordan de bedst kan afbødes.

Efter kritiske hændelser skal det sikres, at der bliver samlet op på, hvordan børns behov blev imødekommet. Evalueringer og læringsopsamlinger skal danne udgangspunkt for at forbedre fremtidige beredskabsplaner i forhold til børns behov.

Beredskabet opererer ud fra et nærhedsprincip. Det betyder, at de instanser, der er nærmest borgerne, skal håndtere krisen og imødekomme behov. Men kommunerne er ikke tilstrækkeligt forberedte i forhold til børns særlige behov. Derfor er der brug for en vejledning eller et inspirationskatalog til kommunerne, som de kan bruge til at styrke deres børnefokus i beredskabsplanlægningen.

Opmærksomhed på børn i udsatte positioner

Denne kortlægning har vist, at der er en gruppe af særligt udsatte børn, som risikerer at blive overset i en krisesituation, sådan som beredskabet er organiseret nu. Det drejer sig om børn, hvor forældrene ikke i tilstrækkelig grad kan imødekomme børnenes behov i en krisesituation, men som heller ikke tydeligt er kommunens ansvar, sådan som for eksempel børn anbragt uden for hjemmet er. Her er der behov for et mere finmasket sikkerhedsnet og for at etablere strukturer og arbejdsformer, der sikrer, at vi som samfund bliver bedre til at identificere og hjælpe disse børn. Både når det gælder de håndgribelige scenarier – for eksempel forældre, der ikke har overskud til at sørge for et hjemmeberedskab – og de mindre håndgribelige, hvor forældre og børn har fået traumatiske oplevelser, der kan sætte sig som psykiske mén.

Hvis vi ser på indholdet i kommunikationen, er det vigtigt, at man tilpasser den til borgere, der har særlige sociale vilkår, som gør, at de ikke kan gøre det, de bliver bedt om. Hvis man bor seks mennesker i en lille lejlighed, kan det være svært at holde afstand, som vi så under Corona. Det kan også være svært at finde plads til at opbevare 54 liter vand, for familien på seks i den lille lejlighed. Vi ser gang på gang, at man rammer skævt i forhold til forskellige målgruppers faktiske livsomstændigheder.”

Louise K. Jühne Paulsen, Røde Kors om social skævhed i beredskabsplanlægningen.

Psykologisk beredskab: Opfølgning til børn, der har været udsat for voldsomme hændelser

Hvis man lader det være op til det enkelte barn og dets netværk at opsøge hjælp efter en krisesituation, vil det være for tilfældigt, hvem der får hjælp, og indsatsen bliver derved ikke nødvendigvis brugt på dem, der har mest behov. Man bør arbejde med systematiske opfølgninger og vurderinger af børns tilstand efter traumatiske hændelser, så alle får lige adgang til hjælp og støtte.

Det mener Ask Elklit, der er professor i klinisk psykologi ved Syddansk Universitet og anerkendt forsker i psykotraumatologi. Han har en række anbefalinger til, hvordan man kan styrke den opfølgende indsats til børn, der har oplevet voldsomme hændelser, med et psykologisk beredskab. En af hans hovedpointer er, at tilgangen til ofre skal være mere proaktiv, opsøgende og opfølgende, end den hidtil har været. Han anbefaler blandt andet, at man aktivt opsøger børn, der har været udsat for kriser og ulykker, gennem skoler, lokale netværk og foreninger, i stedet for at vente på, at børnene eller deres nærmeste selv henvender sig.

Det nytter ikke med et åbent tilbud om rådgivning efter en katastrofeshændelse. Man er nødt til at lave en mere proaktiv indsats, hvor man banker på i foreninger, på skolen, er til stede og får fat i lokalområdet.”

Ask Elklit, professor i klinisk psykologi ved Syddansk Universitet

Elklit opfordrer desuden til, at der i højere grad uddannes og efteruddannes psykologer, læger, sygeplejersker og andet fagpersonale, så de er specialiserede i at arbejde med traumatologi og særsomt traumer hos børn og andre udsatte grupper. Som et eksempel til efterlevelse peger han på, at man i Norge uddannede 400 personer, spredt ud over hele landet, til at arbejde med kognitiv adfærdsterapi.

Flere skal kunne yde psykisk førstehjælp

Det er afgørende, at børn kan få hjælp så hurtigt og så lokalt som muligt i en krisesituation, og det er også det, der ligger i nærhedsprincippet. Vi ved fra forskningen, at hurtig og kompetent hjælp afbøder negative langtidseffekter af kriser. Derfor bør flere danskere – herunder også børn selv – lære psykisk førstehjælp, så ressourcerne kan være til stede hurtigt og lokalt, når situationen kræver det. Ligesom man har et mål om, at så mange borgere som muligt skal mestre livreddende førstehjælp og kunne give hjertemassage, og ligesom man har udviklet et koncept for hjerteløbere, bør der være en tilsvarende bevægelse for at udbrede kendskabet til psykisk førstehjælp.

Psykisk førstehjælp har potentielt en stor forebyggende effekt. Dét at mestre principperne i psykisk førstehjælp kan desuden give en øget følelse af handlekraft i en situation, der ellers kan fremkalde følelser af kontroltab og afmagt. Hvis en stor del af befolkningen mestrer psykisk førstehjælp, vil det bidrage til vores fælles psykologiske forsvar.

I forhold til børn vil det både have en positiv effekt, hvis voksne lærer psykisk førstehjælp, så de kan bistå børn i krisesituationer, men også at børn selv lærer det. Det øger oplevelsen af tryghed og handlekraft at føle, at man er i stand til at hjælpe andre. Hér kan man for eksempel lade sig inspirere af principperne fra 'I Support My Friends', som blev beskrevet i del 5.

Der er også gode erfaringer at hente fra projektet *Unge i Beredskabet* i forhold til at øge oplevelsen af tryghed og handlekraft hos børn. I samarbejde med kommuner, ungdomsskoler og beredskaber tilbyder projektet en struktureret ramme, hvor unge kan blive mini-brandmænd og deltage i forskellige uddannelsesmoduler, som blandt andet styrker deres personlige udvikling og selvværd.

Vi har jo sådan nogle fine, fine historier. Hver år tikker der noget ind. Så har vi en pige på 14, der ender med at give sin mor hjertelungeredning, fordi hun får hjertestop. For et par år siden var der et lille barn, der sad i en klapvogn, der blev skubbet i vandet i Nyhavn af en sindsforvirret mand. Det var faktisk en brandkadet, der ender med at hoppe i vandet efter hende. Vi har jo utallige historier, og man bliver sådan helt rørt over det.”

Maria Wiktorina Karolini, Unge i Beredskabet

Styrkelse af børnerettet kommunikation om beredskab og kriser

Frygt for krig og kriser fylder hos børn, og det er nødvendigt, at kommunikation om kriseberedskabet kommer ud i formater og versioner, der er særligt målrettet børn og de voksne, der skal hjælpe dem med at forstå og agere i en forandret verden. Hér er der inspiration at hente i det svenske site Lilla Krisinfo.

I beredskabsforliget 2025-2026 er et af initiativerne at styrke den borgervendte beredskabs- og krisekommunikation, så borgere ved, hvordan de selv kan sørge for at være godt forberedt og tage hånd om sig selv og hinanden i tilfælde af kriser og voldsomme hændelser. Og så myndighederne kommunikerer hurtigt og effektivt ved større hændelser og kriser. Aftaleparterne lægger særlig vægt på, at den borgervendte kommunikation til sårbare grupper bliver styrket og prioriteret. Her bliver kommunikation målrettet børn udpeget som et særligt fokusområde. Det er meget positivt.

En klar formidling til børn om beredskab og krisehåndtering kan bidrage til at styrke vores samlede psykologiske beredskab. Det skal her forstås som befolkningens mentale parathed, modstandskraft og kompetencer til at kunne håndtere en krisesituation. Det gælder både før, under og efter en krise.

Inddragelse af børn i beredskabet

Hvis vi skal inddrage børn i forhold til kriseberedskab, kan vi lade os inspirere af den 'offercentrerede tilgang'. Det betyder, at man arbejder ud fra, hvad der er bedst for offeret, fremfor hvad der er mest praktisk for systemet, eller hvad man plejer at gøre. For at kunne vide, hvad der er bedst for ofre, er man nødt til at tale med dem og gøre brug af deres erfaringer: Hvad fungerede godt? Hvad manglede du? Og var der noget, der fungerede rigtig skidt? Hvis du skulle give et godt råd til os, der skal hjælpe folk som dig en anden gang, hvad skulle det så være?

Det er fuldt ud muligt at lave offercentreret børneinddragelse på kriseberedskabsområdet. Det kan man gøre ved at tale med børn i Danmark, der har oplevet voldsomme hændelser og ved at trække på internationale undersøgelser og erfaringer i de tilfælde, hvor vi ikke har danske erfaringer at trække på.

Børn kan også spille en aktiv rolle i selve beredskabsplanlægningen på forskellige niveauer. For eksempel er det oplagt at inddrage dem i at indrette kommende sikrings- og beskyttelsesrum, så de bliver børnevenlige. På samme måde kan der trækkes på børnenes eget perspektiv i forhold til den formidling, der er målrettet børn. Hvad har de brug for at vide, og hvordan skal kommunikationen være, så den rammer rigtigt?

At styrke opmærksomheden på det, børn møder online

Hvis vi skal forebygge mis- og desinformation, er vi nødt til dels at begrænse mis- og desinformation på de sociale medier, dels at styrke børns digitale kompetencer. Førstnævnte kræver et opgør med tech-giganternes forretningsmodeller og algoritmer. Det kræver styrket EU-regulering, blandt andet krav til øget indholdsmoderation. Sidstnævnte kan styrkes nationalt gennem med digital dannelse af børn og unge.

Børn skal hjælpes til at tage kritisk stilling til troværdigheden af den information, de møder, og den afsender, der står bag. Udviklingen inden for AI/kunstig intelligens accelererer problemstillingen og gør det stadig sværere at se forskel på, hvad der er sandfærdig, og hvad der er manipuleret information.

Børn skal have viden om, at alle ikke ser de samme informationer digitalt, men at mange sociale medier bruger algoritmer, der udvælger i indholdsfeedet og bestemmer, hvilken information vi præsenteres for hver især. Det kan resultere i såkaldte ekkokamre og udbredelse af konspirationsteorier og ekstremistisk propaganda. En konsekvens kan være, at børn bliver udelukket

fra en åben og oplyst demokratisk debat med forskellige nuancer og perspektiver. Det kan også betyde, at nogle synspunkter bliver repræsenteret skævt, fordi de får meget opmærksomhed og fremhæves af algoritmerne, mens andre har svært ved at komme igennem. Børn skal gøres bevidste om, hvilken betydning blandt andet udvælgelsesalgoritmer på sociale medier har for deres og andres synsvidde og mulighed for holdningsdannelse.

I den nye folkeskolelov er teknologiforståelse kommet på skoleskemaet som valgfag på de ældste klassetrin, mens det også skal integreres i undervisningen i udvalgte fag. Derfor er det også vigtigt, at fagpersoner i grundskolen bliver uddannet til at løfte den opgave, så undervisningen bliver af høj kvalitet. Det er afgørende, at børn bliver mødt af voksne, der kan hjælpe dem med at forstå og navigere i deres omverden. Og som tager udgangspunkt i børnenes livsverden med reel interesse for den. Lærere, pædagoger og andre voksne omkring børn skal være opsøgende i forhold til at støtte børnene i at gennemskue utroværdigt eller falsk indhold. Forældrene skal også indgå i ligningen. Når så mange voksne som muligt er bevidste om problematikkerne omkring det digitale, er der større mulighed for, at børn selv lærer at forholde sig kritisk til mis- og desinformation.

Aktivering af alle i at beskytte børn – 'whole-of-society'-tilgang

I 2020 blev ordet 'samfundssind' kåret til årets ord, og det var netop under Corona, det blev tydeligt, at alle dele af samfundet måtte arbejde sammen, for at vi som samfund kunne komme bedst muligt gennem krisen. På samme måde kræver det en bred tilgang, når vi skal sikre, at børns behov bliver mødt i det danske kriseberedskab. En tilgang, hvor mange aktører bidrager på en måde, som ofte betegnes som 'whole of society approach', og hvor man også i høj grad fokuserer på at styrke befolkningens mentale parathed til at håndtere en kommende krise.

Det er den, vi beskrev i del 5 i forbindelse med Finlands måde at arbejde med beredskaber på. Her arbejder alle relevante aktører – uanset om de kommer fra myndigheder, civilsamfund eller erhvervsliv – sammen og supplerer hinanden for at skabe den bedst mulige løsning i en krisesituation.

Et eksempel på et tiltag i Danmark, der skal understøtte den bredere civile tilgang til beredskab er, at Falck har besluttet at oprette et virksomhedsberedskab, som aktører fra det private erhvervsliv kan melde sig til, og på den måde bistå, når der opstår kriser af forskellig art. Rent lavpraktisk ønsker Falck at oprette en form for landkort, hvor man melder ind til ministeriet og Beredskabsstyrelsen, hvilke aktører og effekter, der er til rådighed i et bestemt område, hvis der opstår en krise eller anden hændelse i netop det område. De vil for eksempel kunne hjælpe med levering af mad, evakuering og sikring af områder. Det er meningen, at landkortet skal vokse sig større og mere finmasket, som tiden går.

Civilsamfundet kan med fordel i fællesskab kortlægge, hvad organisationerne kan tilbyde i en krisesituation. Vi skal følge både Finlands og Falcks eksempel og koordinere indsatsen – også blandt civilsamfundsorganisationer. Det kan være sammen med virksomhedsberedskabet eller i en selvstændig organisering.

Hvis civilsamfundet skal kunne bistå i krisesituationer på den mest effektive måde, er der behov for planlægning og koordinering, både internt mellem organisationerne, men også med myndighederne. Der er behov for flere øvelser og dialogfora mellem myndigheder og civilsamfundsorganisationer for at sikre, at alle parter ved, hvad deres rolle er under en krise.

Særligt i det psykosociale beredskab i forhold til børn i udsatte positioner kan civilsamfundet spille en vigtig rolle i krisesituationer. Vi har tidligere – for eksempel under Corona – set, hvordan civilsamfundsorganisationerne spillede en vigtig rolle i at holde kontakten med familier i udsatte positioner, for eksempel ved at køre ud med aktivitetspakker, organisere lokale hjælpenetværk, indkøbshjælp, digitale fællesskaber og telefonhotlines.

Det er min overbevisning, at det er urealistisk at tro, at byrden med at sikre mental sundhed gennem kriser er en, der skal løftes inden for sundhedssektoren alene. Fordi det har vi simpelthen ikke hænderne til. Her mener jeg, at man ville kunne gøre rigtig meget med uddannede frivillige, som kan agere psykosocialt i kriser med menneskelighed overfor folk, som er i en mere akut krise. Her er det psykosociale område et, vi med fordel kunne arbejde mere med i Danmark.”

Louise K. Jühne Paulsen, Røde Kors

DEL 6

OPSUMMERING

Der er mange gode muligheder for at inddrage børn og styrke deres tilstedeværelse i det danske kriseberedskab og herigennem understøtte, at deres behov bliver varetaget både aktuelt og på længere sigt. Det er også vigtigt at styrke opmærksomheden på børn i udsatte positioner og følge mere systematisk op på børn efter kriser, så ingen bliver overset. Hvis flere – herunder børn – lærer psykisk førstehjælp, og børn bliver inddraget i planlægning og formidling om kriser, kan vi styrke børns oplevelse af tryghed. Også digital dannelse er et vigtigt område til at styrke børn i forhold til kriser.

Sidst men ikke mindst er der interessante perspektiver i særligt den finske 'whole of society'-tilgang, hvor også civilsamfundet kan spille en central rolle i at hjælpe og støtte børn før, under og efter kriser.

RED BARNET ANBEFALER

På baggrund af kortlægningen præsenterer vi en række anbefalinger til det videre arbejde med udviklingen af det danske kriseberedskab med et stærkt og konsekvent fokus på børns særlige behov og rettigheder.

Det fokus er fuldstændig afgørende, hvis vi vil en verden, hvor børn ikke bare overlever. Børn skal leve. Føle sig trygge, udvikle sig fysisk og mentalt, lege og lære. De skal opleve, at vi som samfund lytter til dem og tager dem alvorligt, og at de kan bidrage til den verden, de er en del af. For det har de ret til, og det styrker deres trivsel og handlekraft.

Red Barnet anbefaler følgende:

At der udvikles alderssvarende kommunikation om kriser og beredskab til børn sammen med kommunikation rettet mod forældrene, så de bliver styrket i at skabe tryghed for sig selv og deres børn

Der skal etableres et website til børn med alderssvarende, officiel information om kriser. Sitet skal løbende opdateres, særligt under kriser, med børnerettet information, nyheder, anvisninger fra myndigheder m.m. Herigennem skal børn sikres adgang til information, der kan give viden, skabe tryghed og synliggøre støtte- og handlemuligheder.

At der tilvejebringes mere viden om børns oplevelser af kriser og det aktuelle trusselsbillede i Danmark

Der skal tilvejebringes mere viden om børn i Danmarks oplevelser af, perspektiver på og erfaringer med kriser. Børns stemmer skal danne grundlag for, at børns behov bliver relevant og kontinuerligt indtænkt i det danske kriseberedskab.

At der tilvejebringes mere viden om anbringelsessteders kriseberedskab

Ansvar for anbragte børn ligger som udgangspunkt hos kommunen, når kriser eller katastrofer rammer. Men der mangler viden om udbredelsen og kvaliteten af beredskabsplaner på anbringelsessteder. Denne særlige målgruppes behov skal belyses, så der kan laves målrettede indsatser for dem i beredskabet.

At der udvikles principper og eksempler på god praksis for, hvordan beredskabsplaner kan imødekomme børns rettigheder og behov

Der skal udvikles overordnede, fælles standarder eller principper for håndtering af børns behov i beredskaber. Dette skal styrke en fælles tilgang til og fokus på børn i alle dele af det danske kriseberedskab, hvor ingen har et entydigt, overordnet ansvar for børn.

Der skal desuden udarbejdes inspirationskatalog til kommunerne med konkrete eksempler og forslag til, hvordan børn kan indtænkes i beredskabet og inddrages i beredskabsplanlægningen. Dette skal understøtte et systematisk fokus på børn i de kommunale beredskaber, hvor ansvaret for det borgernære beredskab ligger.

At der fast er børnefaglig ekspertise til stede i centrale krisekoordinerende organer

Der skal være børnefaglig viden og ekspertise til stede i Den Nationale Operative Stab (NOST) og De Lokale Beredskabsstabe (LBS) for at styrke børneperspektivet i den overordnede koordinering af kriser.

At der skabes en struktur, som sikrer, at myndigheder og civilsamfund samarbejder om at skabe et sikkerhedsnet under børn i udsatte positioner

Der skal sættes særskilt ind for at sikre børn i udsatte positioner hjælp og støtte både før, under og efter krisesituationer. Herunder skal det sikres, at børn, der er i risiko for at blive overset, bliver identificeret og får tilbudt hjælp. Myndigheder og civilsamfund bør samarbejde tæt for at skabe et finmasket sikkerhedsnet under børn i udsatte positioner.

At der sikres systematisk, opsøgende støtte til børn og familier efter voldsomme krise- og katastrofephændelser

Der skal være systematisk, opsøgende opfølgning på børn og familier, der har været udsat for voldsomme krise- og katastrofephændelser. Dette skal sikre, at børn og familier kan få hjælp – også når de ikke har ressourcer til selv at opsøge den. Hjælp og støtte skal være langsigtet og række ud over den akutte fase.

At flere – både børn og voksne – lærer psykisk førstehjælp

Der skal være flere børn og voksne, som bliver uddannet i psykisk førstehjælp. På den måde styrkes børns adgang til hjælp og støtte i krisesituationer. Samtidig kan flere opleve mestring ved at vide, at der er noget, de selv kan gøre.

At styrke opmærksomheden på det, børn møder online

Der skal gøres op med tech-giganternes forretningsmodeller og algoritmer. Derudover skal børn uddannes i digital dannelse og kildekritik online. Børn skal have viden og kompetencer til at kunne forstå og navigere i informationsstrømme og nyhedsfeeds. Og de skal vide, hvor de kan få hjælp og støtte, når de møder online indhold, som skaber bekymring, utryghed eller angst.

METODE

Ekspertterne

I forbindelse med rapporten har vi gennemført 12 semistrukturerede ekspertinterviews med repræsentanter fra forskellige sektorer og fokusområder. Formålet med disse interviews var at skabe et omfattende vidensgrundlag for rapporten, få dybere indsigt i risiko- og beredskabsscenarier samt identificere behovene i forbindelse med børns tarv i krisesituationer. I nedenstående figur illustreres hvilke sektorer, vi har indsamlet viden indenfor.

Ekspertterne er udvalgt for at repræsentere forskellige vidensområder og variation i professioner. Dette for at give et bredt udsnit af forskellige perspektiver inden for beredskab og samfundssikkerhed. Det inkluderer blandt andet virksomhedsberedskab, misinformation, civilsamfund og erfaringer fra kommuner og styrelser. Herunder er en liste over interviewdeltagerne.

Navn	Titel	Organisation
Laurits Rauer	Cand. Scient., Lektor	Københavns Professionshøjskole, Katastrofe- og Risikomanageruddannelsen
Christiern Santos Rasmussen	Ph.d.-studerende i digital misinformation og digital krigsførelse	European University Institute
Ask Elklit	Professor i klinisk psykologi	Syddansk Universitet
Anne Just	Overlæge	Sundhedsstyrelsen
Eva Branson	Fuldmægtig	Beredskabsstyrelsen
Karina Rohr Sørensen	Leder	Københavns Kommunes sociale døgnvagt
Kim Holst	Direktør	Falk
Maria Wiktorina Karolini	Projektchef	Danske Beredskaber
Louise K. Jühne Paulsen	Beredskabschefen	Røde Kors
Dorte Mortensen	Sekretariatsleder	Offerrådgivningen
Ida Hillario Jønsson	Børnefaglig Konsulent	Børns Vilkår
Marie Dahl	Director	Mental Health and Psychosocial Support (MHPSS) Collaborative

Interne ekspertkilder, som har været med til at skrive kortlægningen, er Siri Munch Schröder (journalist og blandt andet forfatter til bogen OBS – Oplysning til borgerne om samfundssikkerhed), Pernille Spitz (chef for Beskyttelse mod overgreb i Red Barnet), Anne Sophie Dybdal (seniorrådgiver i International Afdeling, Red Barnet) og Louise Juul Hansen (Advocacy & Communications Advisor i MHPSS Collaborative).

Derudover har vi fået hjælp til at kvalificere kortlægningen af Ole Kristensen (tidligere politiinspektør i Dansk Politi med omfattende erfaring med krisestyring fra forskellige krisestabe og NOST) og, Lene Sandberg (lektor på KP's risiko- og katastrofemanageruddannelse).

Kommunernes beredskabsplaner

Vi har i den indledende del af kortlægningen undersøgt en række kommuner og beredskabskredse fordelt over hele Danmark for at kortlægge, hvor meget og hvordan børn bliver indtænkt i deres generelle beredskabsplaner. Vi har undersøgt 10 kommuners beredskaber, hvoraf flere af dem indgår i klynger, hvilket betyder, at de tilsammen dækker beredskaberne i 35 kommuner. Når kommuner er gået sammen i en fælles organisering af beredskabet, har vi kigget på deres "hovedplan", som er udarbejdet af beredskabsorganisationen.

De ti kommuner er udvalgt, så de dækker et bredt geografisk udsnit af kommuner, og så de fleste landsdele er repræsenteret. Derudover er der både små og store kommuner, og der er udvalgt kommuner, der har særlige forhold i relation til risikoscenarierne, for eksempel ved at være placeret på en ø (Læsø og Bornholm), være særligt udsat for oversvømmelser (Silkeborg) eller have kritisk infrastruktur, som gør området mere udsat for hybride trusler (Billund, København). Derudover har et kriterie været, at det har været muligt at finde en offentligt tilgængelig beredskabsplan.

Følgende beredskabsplaner er analyseret:

- Billund Kommune
- Bornholms Regionskommune
- Gladsaxe Kommune (Beredskab Øst)
- Københavns Kommune (Hovedstadens beredskab)
- Læsø Kommune
- Norddjurs Kommune (i klynge med tre andre kommuner)
- Odense Kommune (Beredskab Fyn)
- Silkeborg Kommune
- Skanderborg Kommune (i klynge med tre andre kommuner)
- Slagelse Kommune

Beredskabsplaner, der er lavet i klynger, er politisk vedtaget i hver af kommunerne som en fælles plan. Beredskabsplanen for Beredskab Fyn er ligeledes politisk vedtaget i Odense Kommune og andre fynske kommuner. De øvrige beredskabsplaner, som er lavet af en fælles beredskabsorganisation (Beredskab Øst og Hovedstadens Beredskab), er suppleret af kommunalpolitisk vedtagne kommunale beredskabsplaner, som typisk er kortere og for eksempel hedder "plan for fortsat drift". Disse er gennemgået i det omfang, det har været muligt at finde dem. Billedet er det samme som i hovedplanerne – at børn typisk kun er nævnt med henvisning til delplaner.

Delplanerne er ikke gennemgået systematisk, da der har været fokus på de overordnede planer. De delplaner, som vi har set i forbindelse med researchen, er meget forskelligartede i detaljeringens niveau og i forhold til, hvilke områder de dækker.

Desuden har alle kommuner en sundhedsberedskabsplan. Sundhedsberedskabet skal sikre syge og tilskadekomne nødvendig behandling i tilfælde af ulykker og katastrofer. Sundhedsberedskabsplanen skal koordineres med den øvrige planlægning på beredskabsområdet, herunder kommunens generelle beredskabsplan. Vi har ikke systematisk gennemgået de kommunale sundhedsberedskabsplaner.

Der er efterfølgende blevet foretaget interviews og opfølgende mails med seks af kommunerne. Interviewene har haft fokus på, om og hvordan kommunerne arbejder med børn som en del af deres redningsberedskaber.

Kortlægningen afdækker kun kommuner i Danmark og dermed ikke Grønland og Færøerne. Denne afgrænsning er foretaget af hensyn til økonomiske og tidsmæssige ressourcer, samt det forhold, at Grønland og Færøerne er vidt forskellige fra Danmark, både hvad gælder geografiske og demografiske vilkår. Det ville derfor kræve særskilte projekter, hvis man skulle lave lignende kortlægninger af de to lande, hvilket også vil være relevant i relation til at styrke beredskabet rettet mod børn i Grønland og på Færøerne.

Afdækning af internationale erfaringer

Vi har i kortlægningen særligt kigget på erfaringerne fra to lande, nemlig Finland og Sverige. Det er lande, som af forskellige årsager er længere fremme end os i forhold til at inkorporere et børnesyn i beredskaberne og også lande, som kulturelt er meget lig Danmark.

Erfaringerne fra disse lande er hovedsageligt hentet gennem Red Barnets kontorer i henholdsvis Sverige og Finland.

Vi har også inkluderet erfaringer fra Red Barnets internationale arbejde, som går på tværs af landegrænser og kan være relevant i mange lande. Det har vi gjort gennem interviews med kolleger på det internationale område.

Herudover er der inkluderet enkelte andre eksempler, der er fundet relevante i den bredere research, herunder fra USA.

Sverige

Vi har vendt blikket mod vores naboland Sverige, fordi vi som lande er forholdsvis sammenlignelige og samarbejder på mange forskellige områder. Sverige har gode praksis eksempler på særligt krisekommunikation til børn.

Finland

I vores kortlægning af beredskabet i Danmark har vi valgt at undersøge Finland, da landet har en betydelig erfaring og ekspertise inden for flere områder af beredskab, som kan være lærerige for os. Finland har igennem årtier arbejdet intensivt med det civile beredskab, redningstjenester, håndtering af hybride trusler samt beskyttelse af kritisk infrastruktur. Denne langvarige og grundige indsats har gjort Finland til et foregangsland inden for disse områder.

Det er dog vigtigt at pointere, at Finland har et helt andet risikobillede end Danmark, hvilket har bidraget til, at de har udviklet og opbygget mange forskellige beredskabsmodeller, hvor civilsamfundet spiller en aktiv rolle.⁴⁶

Inddragelse af forskning og andre undersøgelser

I forbindelse med kortlægningen er der anvendt en række skriftlige kilder, herunder bøger, undersøgelser, forsknings- og nyhedsartikler og hjemmesidetekster fra myndigheder. De relevante kilder er fundet gennem en kombination af forudgående kendskab til området, research via googlesøgning, henvisninger fra ekspertkilder og snowballsøgning mellem de forskellige kilder.

I litteraturlisten er angivet, hvilke kilder der har været anvendt i kortlægningen, udover de nævnte interviews og beredskabsplaner.

⁴⁶TV2 (2025)

LITTERATURLISTE

Advokatsamfundet (2024):

Retsikkerhedsanalysen 2024 – en årlig undersøgelse af retssikkerhedsfølelsen i Danmark

Barnafrid – Nationalt Kundskapscentrum (2024).

Att stötta barn vid kris och oro. Lindköping Universitet.

Beredskabsstyrelsen (2019):

Retningslinjer for Krisestyring

Bedre Psykiatri (2020):

Corona-krisen rammer psykisk syge og pårørende

Beredskabsstyrelsen (2022) a:

Helhedsorienteret beredskabsplanlægning

Beredskabsstyrelsen (2022) b:

Nationalt Risikobillede 2022

Beredskabsstyrelsen (2024):

Forberedt på kriser

Beredskabsstyrelsen (2025) a:

Redningsberedskabet i Danmark <https://www.brs.dk/da/borger/om-redningsberedskabet-i-danmark/redningsberedskabet-i-danmark/>

Blom Andersen, Julsgaard Kristensen og Siewertsen (2022): Kommunikation i kriser.

Busayo, E. T., Kalumba, A. M., Afuye, G. A., Ekundayo, O. Y., & Orimoloye, I. R. (2020):

Assessment of the Sendai framework for disaster risk reduction studies since 2015. International Journal of Disaster Risk Reduction, 50, 101906. <https://doi.org/10.1016/j.ijdr.2020.101906>

Børns Vilkår (2025):

Stress hos børn og unge (hjemmeside), tilgået april 2025, <https://bornsvilkar.dk/stress-hos-born/>

Christensen, Jacob Højgaard (2024):

Skoleelever trives dårligere og står svagere fagligt efter corona, Videnskab.dk

Chu, A. T., & Lieberman, A. F. (2010):

Clinical implications of traumatic stress from birth to age five. Annual Review of Clinical Psychology, 6, 469–494.

Coppola, Damon P. (2015):
Introduction to International Disaster Management

Dahlberg, Rasmus og Siri Schrøder (2024):
OBS – Oplysning til borgerne om samfundssikkerhed

Danmarks Statistik (2021):
Færre underretninger under COVID-19. Nyt fra Danmarks Statistik nr. 290, 16. august 2021.

Danske Beredskaber (2024): Store vejrhændelser kommer som perler på en snor. (artikel), 26. december, <https://danskeberedskaber.dk/store-vejrhaendelser-kommer-oftere/>

DMI (2024):
Andet år i træk med ekstremt meget nedbør. (artikel på hjemmeside).
<https://www.dmi.dk/nyheder/2024/andet-aar-i-traek-med-ekstremt-meget-nedboer>

DR (2020):
Coronakrisen har efterladt udsatte børn alene: Markant fald i underretninger (artikel).
<https://www.dr.dk/nyheder/indland/coronakrisen-har-efterladt-udsatte-boern-alene-markant-fald-i-underretninger>

DR (2024): DMI:
100-årshændelser som sidste efterår vil komme hvert andet eller tredje år. <https://www.dr.dk/nyheder/viden/klima/dmi-100-aarshaendelser-som-sidste-efteraar-vil-komme-hvert-andet-eller-tredje>

DR (2024) b:
Hvert tredje barn tænker aldrig over, at foto og videoer kan være manipulerede: <https://www.dr.dk/nyheder/indland/hvert-tredje-barn-taenker-aldrig-over-foto-og-videoer-kan-vaere-manipulerede>

Duch, Christina og Ask Elklit (2008):
Børneperspektiv på en katastrofe, Psykolognyt 4, 2008

Dyb, G. A., Glad, K. A., Lingaas, I., & Stensland, S. Ø. (2022):
Survivors and the aftermath of the terrorist attack on Utøya island, Norway. Report for the Mass Casualty Commission. NKVTS.

Elklit, A., & Guðmundsdóttir, D. (2006):
Posttraumatisk Stressforstyrrelse hos børn og unge. Forlaget Skolepsykologi. Den blå serie nr. 29. 1–38.

FEMA (2025) a:

Ready Kids (hjemmeside): <https://www.ready.gov/kids>

FEMA (2025) b:

Youth Preparedness Council (hjemmeside): <https://www.fema.gov/emergency-managers/individuals-communities/youth-preparedness-council>

Finn Nørgaard Foreningen (2024):

Rapport vedrørende Seminar om terrorofres rettigheder som samfundsopbyggende indsats.

Finn Nørgaard Foreningen (2025):

Rapport vedrørende terrorofres rettigheder - bedste praksis

Finnish Government (2024):

New guide instructs people how to prepare for incidents and crises in Finland. <https://valtioneuvosto.fi/en/-/1410869/new-guide-instructs-people-how-to-prepare-for-incidents-and-crises-in-finland>

Horsens Folkeblad (2023):

Anna og hendes børn rystet af de voldsomme oversvømmelser: Banket op af brandvæsnet midt om natten (artikel). <https://hsfo.dk/odder/anna-og-hendes-boern-rystet-af-de-voldsomme-oversvoemmelser-banket-op-af-brandvaesnet-midt-om-natten>

Institut for Bæredygtighed og Planlægning (2024):

Ny forskning fører til, at sårbare grupper inddrages i vurderingen af risiko ved oversvømmelser (nyhed): <https://www.plan.aau.dk/ny-forskning-forer-til-at-sarbare-grupper-inddrages-i-vurderingen-af-risiko-ved-oversvommelser-n125326>

KL (2025):

Redningsberedskab (hjemmeside):

<https://www.kl.dk/klima-og-erhverv/teknik-og-miljoe/beredskab-i-kommunerne/beredskabs-planlaegning/redningsberedskab>

Københavns Kommune (2025):

Københavns Kriseberedskab – forvaltningernes ansvarsområder (hjemmeside). <https://www.kk.dk/om-kommunen/forvaltninger/oekonomiforvaltningen/koebenhavns-kriseberedskab>

Københavns Professionshøjskole (2024) a:

Klimaforandringerne kræver ny måde at organisere lokale beredskaber: Styrkelse af beredskabet i yderområder.

Københavns Professionshøjskole (2024) b:

Samfundets beredskab Styrket samarbejde mellem kommuner og civilsamfundsorganisationer om psykosocialt beredskab.

Københavns Professionshøjskole (2021):

Psykosocialt sundhedsberedskab: kortlægning af kommunalt og regionalt beredskab

Lev uden vold (2020):

Partnervold under COVID-19

Ministeriet for Samfundssikkerhed og Beredskab (2025) a:

Ny aftale tager vigtige skridt mod et robust beredskab

Ministeriet for Samfundssikkerhed og Beredskab (2025) b:

Om Ministeriet for Samfundssikkerhed og Beredskab, <https://mssb.dk/ministeriet/>

Mørkeland (2023):

Kristian overlevede på Utøya, men 22. juli går aldrig væk (podcast) <https://open.spotify.com/episode/3I5YuQc4LksdJIOMg1RfoX?si=3S45peaiSxeUX13tTpaMMw&nd=1&dlsi=c9ea8d1c-3f354a1a>

Nielsen, Lisa Govasli, Lise Eilin Stene, Kristin Alve Glad, Gertrud Sofie Hafstad & Grete Dyb (2017): Oppfølgingen av de som overlevde på Utøya. Erfaringer med tiltakene fra det offentlige hjelpeapparatet. Rapport nr.3 2017. Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress

Partnerskabet for udsatte børn og unge under COVID-19 (2020):

Status og anbefalinger fra Partnerskabet for udsatte børn og unge under Covid.

Pelastakaa Lapset-Rädda Barnen (2021):

Children in crises – a report on the vulnerability of children and their position in preparedness and crisis situations in Finland.

Retsinformation (2017):

Bekendtgørelse af beredskabsloven, <https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2017/314>

Retsinformation (2019):

Bekendtgørelse om risikobaseret dimensionering af det kommunale redningsberedskab, <https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2019/1085>

Roepstorff, Solvej (2022): Klimapsykologi, People's Press.

Røde Kors (2024): Er vi alle klar, når krisen rammer?

Rønning, K. E., Meløe, A. Y. & Wergeland, P. (2024):

Unge er bekymret for krig: – Mer nå enn tidligere. NRK.no. <https://www.nrk.no/norge/halvparten-av-dagens-unge-er-bekymret-for-krig-i-verden-1.17120774>

Save the Children International (2021):

Born into the Climate Crisis: Why we must act now to secure children's rights

Styrelsen for Undervisning og Kvalitet (2024):

Sikkerhed og kriseberedskab - råd og vejledning til skoler og uddannelsessteder

Sundhedsstyrelsen (2019):

Planlægning af sundhedsberedskabet: Vejledning til regioner og kommuner

The Guardian (2020):

How Finland starts its fight against fake news in primary schools. <https://www.theguardian.com/world/2020/jan/28/fact-from-fiction-finlands-new-lessons-in-combating-fake-news>

TV2 (2025):

Finnerne er realister, og Danmark kan lære meget af landets civile beredskab (nyhedsartikel). <https://nyheder.tv2.dk/udland/2025-03-14-finnerne-er-realister-og-danmark-kan-laere-meget-af-landets-civile-beredskab>

UK Health Security Agency (2023):

Guidance - How to recover from flooding, Appendix 1: English National Cohort Study of Flooding and Health, <https://www.gov.uk/government/publications/flooding-and-health-advice-for-front-line-responders/how-to-recover-from-flooding#app1>

UNICEF (2021):

I support my friends – theory and implementation guide.

Red Barnet

